Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

... 1921 оной ... 21-һээ гарана | № 70 (15693) | 1981 оной мартын 25, среда | Сэн 2 мүнгэн.

«КПСС-эй XXVI СЪЕЗДЫН МАТЕРИАЛНУУДАЙ» СУГЛУУЛБАРИ

«КПСС-эй XXVI съездын материалнуудай» суглуулбари хэблэгдэн гараба. Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVI съезддэ нүхэр Л. И. Брежневэй хэһэн КПСС-эй Центральна Комитедэй тоосоон, КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин тоосоото элидхэл, Мандатна комиссиин элидхэл энэ ном соо оруулагданхай.

Нүхэр Л. И. Брежневэй тоосоон тушаа съездын Резолюци, «1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» тухай СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Н. А. Тихоновэй элидхэл толилогдобо.

Ороной хүгжэлтын гол шэглэлнүүд тухай КПСС-эй ЦК-гай проект тушаа съездын тогтоол, съездын баталһан энэ документын текст мүн лэ барлагдаһан байна.

Ороной коммунистнуудай дээдэ хуралдаанай һунгаһан КПСС-эй Центральна Комитедэй ба КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин бүридэлнүүд, КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум тухай информационно мэдээсэл, съездын түгэсхэлдэ нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэ хэблэгдээ.

Политическэ литературын хэблэл суглуулбариие хэблэбэ.

Республикымнай ажалай үдэр

ХЭЛЭҺЭН ҮГЭДӨӨ ХҮРЭХӨӨР

Шэнэ табан жэлэй түрүү... жэлэй эхиндэ бии байһан 56 мянган эхэ хонидһоо ... мянган хурьга түлжүүлхэ ...иалис уялга абаһан Хэ...гын районой ажахынуу... хонишод түл абалга ба ...ьгадаа түлжүүлгэ дээрэ ...рха забгүй ажаллажа ...на.

Март һарын тэн багаар ...он соо бүхыдөө 46 мян... хурьгад абтаад байгаа. ... хадаа нёдондоной энэ ...хиһөө 8.5 толгойгоор олон болоно. Хэжэнгын совхоз 12 мянган эхэ хонидтой юм. Мүнөө эндэ 10 мянган хурьгад абтанхай. Чисаанын совхозой хонишод хонидоо бултынь түрүүлжэ мэнэ дүүргэхэеэ байна.

Район соо арбаад хонишод зуунһаа зуунай дабаа дабажа үрдеэ. «50 лет Октября» совхозой хонишон Н. В. Валиева зуун эхэ хонин бүхэнһөө 122 хурьга абанхай. Мүн энэ совхозой хонишон, СССР-эй Верховно Соведэй депутат Р. Н. Рампилова, Хэжэнгын совхозой — Б. Н. Дарижапов, Загаһатын совхозой — Н-Д. ц. Дондоков гэгшэд бултанһаа түрүүлэн хурьга абаха даабарияа, уялгаяашье үлүүлэнхэй.

А. ЧИМИТОВ.

УЯЛГАЯА БЭЕЛҮҮЛЭЭБДИ

Түнхэнэй совхозой малшад шэнэ жэлэй түрүүшын үдэрһөө габшагайгаар хүдэлнэ, ажал хэрэгтээ һайн үрэ дүн туйлана. Тэдэнэр һү үйлэдбэрилхэ нэгэдэхи кварталайнгаа түсэб январиин 29-дэ дүүргээ һэн. Тодорхойлон хэлэхэдэ, жэлэй эхинһээ хойшо 1069 центнер һү һаажа, даабаря 101,1 процентдэ хүргөө. Совхозоороо үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 259 килограмм һү һаагаабди. Энэ социалис мүрысөөндэ Могой-Горхоной һү һаалиин фермынхид түрүүлнэ. Тус коллективэй һаалишад Л. Б. Лудукова, С. А. Сымбелова, Н. Б. Доржиева гэгшэд эрхимээр ажаллана.

Мүн гүрэндэ мяха худалдаха хахад жэлэй түсэб дүүргэгдэхэ болоо.

Н. ХОХОНОЕВА,
Түнхэнэй районой Түнхэнэй совхозой ахамад экономист.

ТҮСЭБӨӨ ХОЛО ҮЛҮҮЛБЭ

Партиингаа XXVI съездын ...элдэ дэлгэрһэн бүгэдэ...ай социалис мүрысөөндэ оролсожо, Зэдын районой «...ммунизм» колхозой малшад гүрэндэ мяха худалдаха хахад жэлэй түсэб болзорһоонь урид дүүргэхэ гэ... уялга абаа һэн. Абаһан ...гаа тэдэнэр съездын хүдэлмэрилжэ байһан үдэрнүүдтэ дүүргээ бэлэй. Түсэ... ёһоор 240 центнер мяха гүрэндэ худалдаха даабаряа ... центнертэ хүргэбэ.

Гүрэндэ мяха худалдаха түсэ... болзорһоонь урид ...хэ хэрэгтэ Будажап ...ровтанай бүлэ хубитаяа ехээр оруулаа. 1980 оной эхеэр тэдэндэ 100 гаран эрэ хашарагууд тушаагдажа үгтөө һэн. Оролдосотой бэрхэ, дүршэл ехэтэй малшад зун, намарай сагта тэдэнээ зоотехническэ заабариин ёһоор харууһалаа. Тиигээд гурбан һарын туршада шахан таргалуулаа. Һаяхан залуу малнуудаа гүрэндэ тушаахадань, толгой бүриинь шэгнүүр 400 гаран килограммда хүрэбэ. Тиигэжэ колхоз гүрэндэ мяха худалдаха хахад жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргэбэ.

Д. ДОРЖИЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.

[М]ҮРЫСӨӨНЭЙ ОХИН СООГУУР

...рнин районой малшад ... таряашад түрэл пар...аа XXVI съездын ма...алнуудые ехээр һонир... шудалжа байна. Малай ...жэлгые, түл абалгые ...тэйгээр үнгэргэхэ, һү ... мяха үйлэдбэрилхэ, ... тушааха даабаряа ...һоо урид дүүргэхэ, ... тарилгада һайнаар ...хэ, богонихон болзор соо ... эрхим шанартайгаар ...хэ талаар социалис ...сөөндэ оролсоод, мал... механизаторнууд эр...эйгээр ажаллажа байна.

...эһэнь, районой ажахы... гүрэндэ мяха худал... хахад жэлэйнгээ түсэ... мартын 10-да дүүргэв. ...бэй ёһоор 5200 центнер мяха тушааха байгаа һаа, тэрэнээ 5210 центнертэ хүргэбэ. Гүрэндэ мяха худалдаха хахад жэлэйнгээ түсэбые Хориин совхоз 436 центнерээр, Дээдэ-Тайлсын совхоз —219, Хасууртайн совхоз — 226, Хүлэй совхоз —132 центнерээр үлүүлэн дүүргэбэ.

Гүрэндэ һү тушааха 1-дэхи кварталай түсэбые район мартын 12-то дүүргэв. Хамтадаа 8400 гаран центнер һүн бэлэдхэлэй пунктда оруулагдаа. Апрелиин нэгэн болотор кварталай түсэбһөө гадуур 3000 центнер һүн худалдагдахаар хараалагдана.

Һү үйлэдбэрилгээр, гүрэндэ тушаалгаар Хүлэй, «Георгиевский», Дээдэ-Тайлсын совхозууд һайн үрэ дүнгүүдые туйлана. Эдэ ажахынууд кварталайнгаа түсэбһөө гадуур тус тустаа 500—550 центнер һү гүрэндэ худалдаха арга боломжотой.

Инкубаторна станциин коллектив мүн лэ һайнаар ажаллана. Эдэнэр гүрэндэ 400 мянган үндэгэ тушааха кварталайнгаа түсэбые мартын 2-то дүүргээд, мүнөө түсэбһөө үлүү 300 мянган үндэгэ гүрэндэ худалдахын түлөө оролдоно. Эдэнэр мүнөө үдэр бүри 10—11 мянган үндэгэ тушаана.

Д. ДОРЖИЕВ,
Хориин поселково Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ.

Хонидой түрэлгын халуун хаһада хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй үүргэ угаа ехэ. Тэдэнэр залуу малшадай һурган хүмүүжүүлэгшэнь байхаһаа гадна, али бүхы хэрэгтэнь захяа, заабари, зүбшэл үгэжэ ябадаг. Тиимэшүүлэй нэгэн—Ивалгын ОПХ-гай гурбадахи отделениин зоотехник Тамара Чимитовна Доржиева болоно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Т. Ч. Доржиева залуу хурьгашад Дабацыпен Бадмацыренов Чингис Цыремпилов хоёртой.

Н. ДРИГЕНОВЭЙ фото.

УЛАСХООРОНДЫН ЭКИПАЖ ЗАМБУУЛИНАЙ КОМПЛЕКС ДЭЭРЭ

ТАСС-ай МЭДЭЭСЭЛ

Онгосын командир Советскэ Союзай Герой, СССР-эй летчик-космонавт Владимир Джанибековэй, космонавт-шэнжэлэгшэ, Монголой Арадай Республикын эрхэтэн Жугдэрдэмидийн Гуррагча гэгшэдһээ бүридэһэн экипажай жолоодоһон «Союз-39» гэжэ замбуулинай онгосо «Салют-6» — «Союз Т-4» гэжэ замбуулинай комплекстой 1981 оной мартын 23-да Москвагай сагаар 19 час 28 минутада залгалдан холболдобо.

Залгалдан холболдолгын узелай агаар табихагүй байһые шалгаһанайнгаа һүүлээр космонавтнууд Джанибеков болон Гуррагча станциин таһалга руу ороһон байна. Тиигэжэ Газар шадарай замда «Салют-6» — «Союз Т-4» — «Союз 39» гэжэ эрдэм-шэнжэлгын комплекс байгуулагдаа. Уласхоорондын экипаж — нүхэд Ковалёнок, Савиных, Джанибеков, Гуррагча замбуулинай комплекс дээрэ хүдэлнэ.

Советскэ Союзай болон Монголой Арадай Республикын эрдэмтэдэй хамтаараа зохёоһон научна шэнжэлгэнүүдэй программа долоон үдэр соо бэелүүлэгдэхээр хараалагданхай. Технологическа, медико-биологическа ба техническэ туршалгануудһаа гадна, газарай нөөсэ баялигуудые, оршон тойронхи байгаалиие шэнжэлхын эшэ туһада газарай нюруугай дүрэ зурагые буулгахаар түсэблэгдэнхэй. Урда урдын ниидэлгэнүүдэй үедэ уласхоорондын экипажнуудай «Салют 6» станци дээрэ эхилһэн шэнжэлгэнүүд, туршалганууд мүн лэ үргэлжэлүүлэгдэхэ байна.

Телеметрическэ хэмжэлгэнүүдэй баримта мэдээнүүдэй ёһоор, «Салют-6» — «Союз Т-4» — «Союз-39» гэжэ замбуулинай комплексын бүхы тухеэрэлгэнүүд һайнаар хүдэлнэ.

Космонавтнууд Ковалёнок, Савиных, Джанибеков, Гуррагча гэгшэдэй бэенүүд һайн, тэдэнэр хамтын шэнжэлгэнүүд болон туршалгануудаа бэелүүлжэ захалба.

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДЭЙ ГЕНЕРАЛЬНА СЕКРЕТАРЬ, СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ НҮХЭР ЛЕОНИД ИЛЬИЧ БРЕЖНЕВТЭ

МОНГОЛОЙ АРАДАЙ-РЕВОЛЮЦИОННО ПАРТИИН ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДЭЙ НЭГЭДЭХИ СЕКРЕТАРЬ, МНР-эй АРАДАЙ ЕХЭ ХУРАЛАЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ НҮХЭР ЮМЖАГИЙН ЦЕДЕНБАЛДА

Хүндэтэ Леонид Ильич Брежнев, Юмжагийн Цеденбал! Амаршалгын ба һайн һайхан хүсэлэнгэй халуун дулаан үгэнүүдэйтнай түлөө Таанадта бүхы зүрхэ сэдьхэлһээ баяр баясхалан хүргэнэбди. «Салют-6»—«Союз Т-4»—«Союз-39» гэжэ замбуулинай эрдэм-шэнжэлгын комплексын уласхоорондын экипаж бидэнэртэ олгогдоһон үндэр этигэл найдалые харюулжа, ниидэлгын программые бүрин хүсэ дөөр бэелүүлхын тула бүхы юумэ хэхэ юм гэжэ манай аха дүү оронуудай партийна ба гүрэнэй хүтэлбэрине, Таанадые өөһэдыетнай найдуулнабди.

Социалис интернационализм мандаха болтогой!

«Салют-6»—«Союз Т-4»—«Союз-39» гэжэ замбуулинай комплексын экипаж В. Ковалёнок, В. Савиных, В. Джанибеков, Ж. Гуррагча.

АМАРШАЛГЫН ТЕЛЕГРАММА

«САЛЮТ-6»—«СОЮЗ Т-4»—«СОЮЗ-39» ГЭЖЭ ЗАМБУУЛИНАЙ ЭРДЭМ-ШЭНЖЭЛГЫН КОМПЛЕКСЫН УЛАСХООРОНДЫН ЭКИПАЖДА—КОСМОНАВТНУУД КОВАЛЁНОК, САВИНЫХ, ДЖАНИБЕКОВ БОЛОН ГУРРАГЧАДА

Хүндэтэ нүхэдүүд!

Хүдэлмэреэ амжалтатайгаар эхилһэертнай замбуулинай эрдэм-шэнжэлгын комплексын совет-монгол экипажые үнэн зүрхэнһөө халуунаар амаршалнабди.

«Интеркосмос» гэдэг удаан болзорой программатай зохилдуулан, социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай үнгэргэжэ байдаг замбуулинай экспедицинүүдэй эстафетые таанад дамжуулан абабат. Таанадай хамтын ниидэлгэ социалис интернационализмын агууехэ хүсые, эб найрамдалай ашаа туһада, бүхы хүн түрэлтэнэй ашаа туһада замбуулиниие шэнжэлгэдэ аха дүү арадуудай ехэ амжалта туйлажа байһые үшөө дахин бата найдамтайгаар харуулба.

Совет-монгол экспедици Юрий Гагаринай домог суута ниидэлгын хорин жэлэй ойн урда тээхэнэ замби түби руу дабшан мордобо бшуу. Совет хүнүүдэй ажалаар, эрэлхэг зоригоор гаргагдаһан харгы мүнөө замбуулинай үргэн ехэ зам болгогдсо гэжэ энээн тухай дурсан домоглоходоо, сэдьхэлээ ханангяар хэлэжэ болоно.

КПСС-эй XXVI съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдээр, МНРП-гэй XVIII съезддэ, Монголой Арадай революциин илалтын 60 жэлэй ойдо бэлэдхэлээр дэлбэрһэн онсо гайхамшаг политическэ, ажалай үүсхэл эдэбхеэр Советскэ Союзай, Монголой арадууд эдэ үдэрнүүдтэ урмашан зоригжожо байна. Хүндэтэ нүхэдүүд, таанадай замбуулинай замаар аяншалга толотомо үйлэ хэрэг боложо, совет-монгол хани барисаае хүгжөөн бэхижүүлгын гүүхэ бэшэгтэ хэтэ мүнхэдөө орохо юм гэжэ манай оронуудай олон миллион хүн зон һайн ойлгоно.

Таанадай, нүхэдүүд, хүндэтэй ба харюусалгатай даабаряа нэрэтэй солотойгоор дүүргэжэ, замбуулинай эб найрамдалта замда ашаа үрэ ехэтэйгээр хүдэлхэ байһандатнай найданабди.

Ниидэлгынгээ программые амжалтатайгаар дүүргэжэ, түрэл газартаа энхэ мэндэ бусажа ерэхыетнай таанадта, хүндэтэ нүхэдүүд, халуунаар хүсэнэбди.

Л. БРЕЖНЕВ. Ю. ЦЕДЕНБАЛ.

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДЭЙ ГЕНЕРАЛЬНА СЕКРЕТАРЬ, СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ НҮХЭР ЛЕОНИД ИЛЬИЧ БРЕЖНЕВТЭ

МОНГОЛОЙ АРАДАЙ-РЕВОЛЮЦИОННО ПАРТИИН ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДЭЙ НЭГЭДЭХИ СЕКРЕТАРЬ, МНР-эй АРАДАЙ ЕХЭ ХУРАЛАЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ НҮХЭР ЮМЖАГИЙН ЦЕДЕНБАЛДА

Совет-монгол экипаж хамтынгаа шэнжэлгэнүүд болон туршалгануудые бэелүүлжэ захалба гэжэ «Салют-6»—««Союз Т-4»—«Союз-39» гэжэ замбуулинай эрдэм-шэнжэлгын комплекс дээрэһээ таанадта элидхэнэбди.

Замбуулинай комплексын бүхы тухеэрэлгэнүүд һайнаар хүдэлнэ.

Экипажай гэшүүдэй бэе махабад һайн.

Ниидэлгын программаяа амжалтатайгаар дүүргэхын тула бүхы хүсэ шадалаа, эрдэм мэдэсээ, дүй дүршэлөө элсүүлхэбди.

Аха дүү социалис оронуудай эбдэршэгүй бата хани барисаан, харилсаа холбоон мандаха болтогой!

«Салют-6»—«Союз Т-4»—«Союз-39» гэжэ замбуулинай комплексын экипаж В. Ковалёнок, В. Савиных, В. Джанибеков, Ж. Гуррагча.

БУРЯАДАЙ АССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

БУРЯАДАЙ АССР-эй ГАЗАР ДЭЭРЭ САГЫЕ ТООЛОХО ШЭНЭ ГУРИМДА ОРОЛГЫН ХЭМЖЭЭ ЯБУУЛГАНУУД

СССР-эй газар дээрэ саг тоололгые гуримшуулха, түлишын-элшэ хүсэнэй нөөсэ ашаглалгын ашаг үрэ дээшэлүүлхэ ба алмаха зорилгоор, тэрэшэлэн СССР-эй хуулинуудай Суглуулбари хэблэхэ болоһонтой дашарамдуулан, СССР-эй Министрнүүдэй Совет тогтоол абаһан байна. Энэ документын үндэһөөр Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет мүн лэ тогтоол баталан абаа. Тэрэ тогтоол дотор тодорхойлбол, иигэжэ хэлэгдэнэ: апрелиин 1-дэ, октябриин 1-дэ сагай тоололгые хубилалга хадаа промышленна предприятинуудай, организацинуудай, эмхи зургаануудай, һургуулинууд болон бусадай хүдэлмэриин эхилхэ ба дүүрэхэ график хубилгангүй хэгдэхэ ёһотой.

Промышленностьда, хүдөө ажахыда, транспорт дээрэ, хүн зониие хангалгада, мүн бусад һалбаринуудта хүдэлмэриин саг гээлтэ хоролтодо оруулангүйгөөр, технологическа онол арга эбдэнгүйгөөр сагые тоололгын шэнэ гуримда эмхитэйгээр орохо тушаа министерствэнүүд, албан зургаанууд ба арадай депутадуудай городской болон районно Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүд хэмжээ ябуулгануудые саг сооньзохёон табиха, тэдэнэй дүүргэлтые хангаха болоно.

СССР-эй газар дээрэ сагые шэнэ ёһоор тоололгодо орохо гурим тухай, энээнтэй дашарамдуулан транспортын, предприятинуудай, хэлхеэ холбооной хэрэгсэлнүүдэй хүдэлмэридэхи хубилалтанууд, онсо илгаанууд тухай улад зондо үргэнөөр мэдээсэжэ байхыень республикын «Правда Бурятии», «Буряад үнэн», «Буряадай залуушуул» газетэнүүдэй редакцинуудта, телевидениин болон радио-дамжуулгын талаар Буряадай АССР-эй Гүрэнэй комитедтэ даалгаха.

1981 оной мартын 31 болотор, мүн сентябриин 15-һаа 30 хүрэтэр телевидениин болон радио-дамжуулгын талаар Буряадай АССР-эй Гүрэнэй комитедэй программануудта, республикын «Правда Бурятии», «Буряад үнэн», «Буряадай залуушуул» газетэнүүдэй хуудаһануудта саг шэнэ ёһоор тоололгодо орохо гурим тухай, транспортын, хэлхеэ холбооной хэрэгсэлнүүдэй, организацинуудай, дээдэ ба тусхай дунда һургуулинуудай, хүүгэдэй эмхи зургаануудай болон һургуулинуудай хүдэлмэри эмхидхэхэ тухай улад зондо үргэнөөр мэдээсэжэ байха; саг хубилгалгын урда тээ хоёр сүүдхэһээ хожомдонгүй «зунай» саг нэбтэрүүлхэ тухай (апрелиин 1) гү, али тэрэниие болюулха тухай (октябриин 1) саг үргэлжэ хүн зондо мэдээсэхэ ябадал олониитэдэ мэдээсэдэг бүхы хэрэгсэлнүүдэй хүдэлмэриин программада оруулха.

1981 оной мартын 31-дэ, апрелиин 1-дэ республикын «Правда Бурятии», «Буряад үнэн», «Буряадай залуушуул» газетэнүүдые, тэрэшэлэн бүхы районно газетэнүүдые тогтоогдоһон сагһаань 1 часаар урид хэблэн гаргаха.

Саг тоололгын хубилһые хараада абалсан, поезднуудай, автобусуудай ба трамвайнуудай ябасын, таксиин ба хүн зониие транспортаар хангадаг, бусад албанай хүдэлмэриин тааруулагдаһан графигуудые зохёон табиха, саг сооньнэбтэрүүлхэ. Тиихэдээ саг тоололгые хубилгаһан ушар предприятинуудай, организацинууд болон эмхи зургаануудай, һургуулинуудай гэхэ мэтын хүдэлмэриин эхилхэ ба дүүрэхэ час часай графигта нүлөөлхэгүй гээшые хараада абаха. Энэ хүдэлмэриие Буряадай транспортна управлени, Зүүн-Сибириин түмэр замай Улаан-Үдын отделени, Буряадай АССР-эй гэр байрын-коммунальна ажахын министерство, арадай депутадуудай городской ба районно Соведүүдэй гүйсэдкомууд бэелүүлхэ юм.

Жэлэй, зунайшье, үбэлэйшье хаһада саг тоололгын хубилһан ушарай республикын хүн зоной элүүр энхэдэ хэр зэргэ нүлөөлһэн тухай нютагуудһаа ороһон мэдээсэлнүүдые Буряадай АССР-эй элүүрые хамгаалгын министерство жэл бүри централизованно гуримаар шэнжэлдэг байха.

...УУ УРАН ЗОХЁОЛШОДОИ XI КОНФЕРЕНЦИ

...ҮЕ САГАА МАГТАН ДУУЛАХА

...ряадай АССР-эй Уран ...лшодой холбооной бо... ВЛКСМ-эй обкомой үүс... зарлагдаһан залуу, ... бэшэгшэдэй республи...ка XI конференци ... Үдэлэ үсэглэдэр эхил... Конференцидэ хабаала... гуша гаран залуу бо... ...илэн бэшэгшэд уриг... байна. Гадна ахамад ... уран зохёолшод Д. Дондокова, Б. С. ... болон бусад нүхэд ...ференциин хүдэлмэридэ ...лава.

...ряадай АССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин түрүүлэгшэ **Н. Г. Дамдинов** оролто үгэ хэлэжэ, конференциие нээбэ. Уран зохёолшодой холбооной консультантнууд **Ц. Р. Галанов** залуу прозаигуудай, драматургнуудай зохёохы ажал тухай, **Л. Д. Тапхаев** залуу поэдүүдэй зохёолнууд тухай элидхэлнүүдые хэһэн байна.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэндэ хабаадажа, поэт **А. В. Щитов**, уран зохёолшо **К. Н. Балков**, Эрхүүһээ ерэһэн айлшан, поэт **Р. В. Филиппов**, «Саяан» газетын дэргэдэхи литературна нэгэдэлэй хүтэлбэрилэгшэ, поэт **Б. С. Сыренов** (Түнхэн), поэт **Б. С. Дугаров**, Шэтын областиин Агын автономито округой түлөөлэгшэ **Б. Г. Гармажапов**, уран зохёолшо **О. В. Серова**, ахамад поэт **Ц. Г. Галсанов**, ВЛКСМ-эй обкомой секретарь **Л. Р. Бартунаев** гэгшэд үгэ хэлэбэ.

КПСС-эй обкомой секретарь **А. А. Бадиев** конференциин хүдэлмэридэ хабаадажа, дэлгэрэнгы үгэ хэлээ. Мүн КПСС-эй обкомой соёлой таһагые даагша **В. Б. Базаров**, республикын соёлой министр **Д. З. Жалсараев** гэгшэд конференциин хүдэлмэридэ хабаадаа.

Удаань конференцидэ хабаадагшад прозын болон поэзиин дүрбэн бүлэг боложо хубаараад, хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлбэ. Залуу бэшэгшэдэй бэшэһэн зохёолнуудые аха нүхэдынь алишье талаһаань гүнзэгыгөөр шэнжэлэн, шанга эрилтэ табин, зүбшэлнүүдые үгэһэн, сэгнэһэн байха юм.

Үдэшэлэн Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ БГПИ-гэй шэнэ байшан соо уран зохёолой ехэ үдэшэ болоо.

Конференци мүнөөдэр хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлхэ.

МЕЛИОРАЦИ БА УРГАСА

АГРОХИМИИН АША ҮРЭ АЙХАБТАР ЕХЭ

Улаан-Үдын районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо жэл бүри эдлүүриин газарта шэбхэ ехэ гаргагдана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: механизаторнууд М. Т. Ковалев, К. К. Гребенщиков, Д. К. Солодухин гэгшэд энэ хүдэлмэридэ ходо хабаадалсадаг.

А. НАГАСЛАЕВАЙ фото.

1981 ОНОЙ СОЦИАЛИС УЯЛГАНУУДҺАА

* Колхоз, совхозуудта, бусад ажахынуудта 157 мянган тонно минеральна үтэгжүүлгэ, химиин 558 тонно элдэб хоро, гербицидүүдые, малда эдюулхэ 19,1 мянган тонно минеральна тэжээл зөөжэ үгэхэ;

* Байгша оной ургасада 1,8 миллион тонно органическа үтэгжүүлгэ зөөхэ, тэрэ тоодо 250 мянган тонныень Буряадай «Сельхозхимия» нэгэдэлэй техникээр зөөхэ гэхэ гү, али үнгэрһэн жэлэйхиһээ 55 мянган тонноор ехэ үтэгжүүлгэ хээрэ гаргаха;

* 80 мянган гектар газарта минеральна үтэгжүүлгэ оруулха, 160 мянган тонно гэхэ гү, али даабариһаа 35 мянган тонноор ехэ торф-минеральна холисо бэлдэхэ, 100 мянган гектар ургасын буртаг ногоо химиин аргаар с... бэрлэхэ;

* 3500 гектарта культ... техническэ хүдэлмэри ..., 409,1 мянган гектар эд... рнин газарта хүрьһэнэй-агр... химическэ шэнжэлгэ хэхэ.

«ХҮДӨӨ АЖАХЫДА АГРОХИМИЧЕСКЭ АЛБАТАНАЙ ҮҮРГЭ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ БА МИНЕРАЛЬНА ҮТЭГЖҮҮЛГЭ, ИЗБЕОСХЫН МАТЕРИАЛНУУДЫЕ, УРГАМАЛ ХАМГААЛХА ХИМИЧЕСКЭ ЗҮИЛНҮҮДЫЕ АШАГ ҮРЭ ЕХЭТЭЙГЭЭР ХЭРЭГЛЭХЭ...»

(1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүдһээ).

ХАРЮУСАЛГА, ЗОРИЛГОМНАЙ ЕХЭ

КПСС-эй XXVI съезд дээрэ баталагдаһан «1981 — 1985 онуудта, 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» дотор ороной арадай ажахын бүхы һалбаринуудые урагшань түргэнөөр дабшуулха асари ехэ программа хараалагдаба.

Энээн соо агропромышленна комплексые хүгжөөжэ, үйлэдбэридэ шэнэ түрүү технологи нэбтэрүүлэн, арад зониие эдеэ хоолоор, промышленностиие түүхэй эдээр найдамтайгаар хангаха асуудалые шиидхэхэ тушаа онсо анхарал хандуулагданхай. Түбхын түрүүн газарай үрэжэл һайжаруулжа, ургасыень дээшэлүүлхэ, таряа, тэжээл элбэгээр абадаг болохо, илангаяа агрохимиин албанай үүргэ, харюусалгые ехэ болгохо, минеральна үтэгжүүлгые, хүрьһэ избёосхолхо зүйлнүүдые, ургамал хамгаалха химическэ онол аргануудые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ зорилго табигдана.

Эгээл эндэ «Сельхозхимия» нэгэдэлэй хүдэлмэрилэгшэд, мэргэжэлтэдэй хэхэ бүтээхэ ажал, бэелүүлхэ хараа түсэб айхабтар ехэ болоно. Жэшээлхэдэ, минеральна болон органическа үтэгжүүлгэнүүдые ажахынуудта научна зүб үндэһэ баримтатайгаар хэрэглэхэ, бүхы таримал ургамалнуудые хамгаалха хэрэгые өөһэдынгөө харюусалгада даажа абаха, колхоз, совхозуудай үндэр баян ургаса абахын түлөө тэмсэхэдэнь, али болохоор туһалха зорилго манай хүдэлмэрилэгшэдэй урда сэхэ табигдана гээшэ.

Республика дотор «Сельхозхимия» нэгэдэлэй эмхидхэгдэһээр түрүүшын жэл үнгэрбэ. Энэ үе соо хэгдэһэн зарим тэды хүдэлмэриингөө дүн сэгсолон хаража, дутуу дунданууддаа элирүүлжэ, тэрэниие усадхаха хэмжээнүүдые тодорхойлнобди. Саашадаа бүхы ажалаа эрид һайжаруулжа, ажахынуудта тарьялан, сабшалангай ургаса дээшэлүүлхэ талаар бэелүүлхэ зорилгонуудаа хэлсэхын тула агрохимиин албанай хүдэлмэрилэгшэд, мэргэжэлтэд тээсгэн республиканска зүблөө зарлаа һэн.

Үнгэрһэн жэл манда алишье талаараа хүшэр бэрхэтэй, орёо байгаа. Эмхидхэлэйнгээ шатые унжагайруулангүй, урдаа табигдаһан ехэ зорилгонуудые бэелүүлжэ эхилхэ, энэ шухала хэрэгые шэнэ гуримаар, ашаг үрэтэйгөөр ябуулха ёһотой байһамнай элитэ. КПСС-эй обкомой, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, мүн партийна, советскэ, хүдөө ажахын органуудай ехэ туһаламжа, дэмжэлгын ашаар богони болзор соо яһала ехэ юумэн хэгдээ, эмхидхэлэй хүдэлмэри гол түлэб амжалтатайгаар дүүргэгдээ. Мүнөө республика дотор «Сельхозхимия» нэгэдэлэй районуудай 18 эмхи хүдэлжэ байна. Тиихэдэ районууд хоорондын болон районуудай түмэр харгы шадарай 7 бааза, транспортна предприяти бии болгогдонхой. Агрохимиин албанай предприяти, организацинуудта дунда, дээдэ эрдэмтэй 307 мэргэжэлтэд хүдэлнэ. Бүхы хүдэлмэрилэгшэдэймнай тоо 1600-да хүрэбэ. Колхоз, совхозуудта үтэгжүүлгэ зөөхэ, хүрьһэндэ оруулха, ургаса хамгаалха хүдэлмэри хэхэ элдэб түхэлэй 421 трактор, 371 ашаанай автомашина болон бусад техникэ манда үгтэнхэй.

Энэ үе соо «Сельхозхимия» нэгэдэлнүүдэй хүсөөр бүхыдөө 11 миллион түхэригэй ажал бүтээгдэһэн байна. Жэшээлхэдэ, колхоз, совхозуудай таряалан, сабшалан дээрэ манай механизаторнуудай хүсөөр 625 мянган тонно шэбхэ, торф-минеральна холисо гаргагдаа. Тэрэшэлэн 7,7 мянган гектарта культуртехническэ хүдэлмэри хэгдээ, 53 мянган гектарай ургасын буртаг үбһэн химическэ аргаар сэбэрлэгдээ, хамта 41 мянган гектар газарта минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдаа.

Илангаяа Сэлэнгын, Зэдын, Кабанскын, Хяагтын районуудай «Сельхозхимия» нэгэдэлнүүд һайнаар хүдэлөө, үйлэдбэриингөө түсэб, даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргээ гэжэ тэмдэглэхээр. Нэгэдэлнүүдтэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ олохон механизаторнууд бүтээсэ ехэтэй, эрхим ажалаараа шалгарна. Тусхайлбал, механизаторнууд В. С. Андреев (Хурамхаанай нэгэдэл), Н. С. Ключников (Сэлэнгын нэгэдэл), К. И. Кравцов (Мухар-Шэбэрэй нэгэдэл) гэгшэдые онсолон нэрлэмээр. Агрохимиин албанай ажалые һайнаар эмхидхэжэ шадаһан хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдэй дундаһаа Кабанскын районой нэгэдэлэй түрүүлэгшэ В. И. Гуселетов, Баргажанай районой нэгэдэлэй оньһожоруулагдаһан отрядай начальник В. В. Максимов, Хэжэнгын районой нэгэдэлэй агроном Е. П. Гомбоева болон бусад олохон түрүүшүүлые тэмдэглэлтэй.

Гэхэтэй хамта үнгэрһэн түрүүшын жэлэй дүн манай республикын агрохимиин албанда бии байһан олохон дутагдалнуудые элирүүлээ. Үнгэрһэн жэлдэ колхоз, совхозуудай сабшалан, таряалан һайнаар үтэгжүүлжэ, ургасыень дээшэлүүлхэ арга боломжые гүйсэд хэрэглэжэ үшөөл шадаагүйбди. Энэ талаар Улаан-Үдын, Захааминай, Бэшүүрэй, Хориин, Баргажанай районуудай «Сельхозхимия» нэгэдэлнүүд һанаһанда хүрэмөөр хүдэлөөгүй, түсэб даабаринуудаа дүүргээгүй.

Олохон ажахынууд, районуудта минеральна үтэгжүүлгэ хаһа саг таа зөөгдэжэ абтахагүйһөө гадна, тэрэниие хүрьһэндэ оруулха болзор, технологи хазагайруулагдана, эрдэм наукын заабари сахигданагүй. Үнгэрхэдөө, наг шэбхэ зөөжэ, минеральна үтэгжүүлгэ тараажа байһан трактор, машинануудые абаад, ондоо ажалда ябуулжархиха ушар зарим ажахынуудта уузгдэдэг. Хэрбээ үндэр баян ургаса абахын түлөө бодотоор тэмсэхэ гээ һаа, иимэ ябадалда эсэс табиха хэрэгтэй.

Газарай хүрьһэнэй үрэжэл дээшэлүүлхэ, ургасыень ехэ болгохын тула бии байһан бүхы хүсэеэ, хамаг оролдолгоёо хамтадхан, нэгэ үг зорилготойгоор лэ тэмсэхэ болонобди.

Эгээн түрүүн юу хэхэ болонобибди? Диилэнхидээ адууһа мал олоор үсхэбэрилдэг манай эндэхи ажахынуудта үнэтэ үтэгжүүлгэ — наг шэбхэ ехэ суглардаг ааб даа. Теэд энэнь ашаг үрэтэйгөөр үшөөл хэрэглэгдэнэгүй. Малай байранууд соо һоо шэбхэ гаргаад, ёһоор нэгшээн, шанаржуулангүй багахан обоохойнуудаар адхахада шухала бодосуудынь ехээр гээгдэнэ, ургасада мүртэй ашаг үрэ үгэнэгүй ха юм. Тиимэһээ шэбхэ суглуулха, хадагалжа шанаржуулха тусхай талмайнуудые ажахы бүхэндэ түхеэрхэ саг ерээ. Ойрын жэлнүүдтэ гансахан бүхы паар дээрэ 12 миллион тонно (гектарай 50 тонно) шэбхэ зөөхэ ёһотойбди.

Хүдөө ажахыда минеральна үтэгжүүлгэ жэлһээ жэлдэ ехээр үгтэдэг боложо байна. Хэрбээ энэ жэлдэ республикын ажахынуудта 157 мянган тонно үтэгжүүлгын үгтэхэ һаа, 1985 ондо тэрэнь 242 мянган тонно до хүргэгдэхэ зэргэтэй. Гэхэтэй хамта ажахынуудта минеральна үтэгжүүлгэ ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэгдэнэгүй, тэрэнь хангалтагүй муугаар хадагалагдана, гээлтэ хоролтодо оруулагдана гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Олонхи колхоз, совхозууд энээниие миил хуурай газар дээгүүр сасажархёод байдаг. Тэрэнэйнь ехэнхи хуби нара, һалхинда һайн шанараа гээжэ, дэмы хосорно, ургасада өөдтэй аша үрэ үгэнэгүй бшуу. Минеральна үтэгжүүлгые дан багаар гү, али үлүүсэ ехээр оруулха, газарайнгаа хүрьһэнэй шанар мэдэнгүй дайралдаһан лэ үтэгжүүлгые нюдэ балай тэндээ адхаха ушар үсөөн бэшэ. Түмэр харгын хажуудахи баазануудта һайн складуудай үгы, үтэгжүүлгэ буулгаха хүдэлмэриин ёһоор оньһожоруулагдаагүй дээрэһээ вагонуудые удаан бариха, тэрэнэйнгээ түлөө ехэ яла түлэхэ баатай болонобди. Зарим районууд болон ажахынууд минеральна үтэгжүүлгэ хадагалха һайн склад үгы гээд, тэрэнээ сэгээн талада адхажа, хура бороодо норгожо, шанарыень муудхаажа байдаг. Үнэндөө, һайса бэдэрээ һаа, тэрэниие хадагалха байра ажахы бүхэндэ олдохол һэн. Гансал энээндэ хэншье һанаагаа табинагүй. Зарим ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд складгүйбди гээд, тэндэ абаашагдаһан үтэгжүүлгые һөөргэнь бусаажархидаг. Нилээд ехэ минеральна үтэгжүүлгэ саг соогоо зөөгдэжэ абтангүй түмэр харгын станцинуудай дэргэдэхи баазануудта хэдэн жэлдэ хэбтэдэг байна. Гүрэнэй үнэтэ зөөридэ иимэ ээн бусаар хандаха ябадалда эсэс табиха ёһотойбди.

Саашадаа агрохимиин түбүүдтэ, колхоз, совхозуудта минеральна үтэгжүүлгэ хадагалха складуудые дары барижа эхилхэ шухала болобо. Энэ табан жэлдэ республика дотор хамта 75 мянган тонно үтэгжүүлгэ хадагалха складууд баригдаха зэргэтэй.

Түбхын түрүүн минеральна үтэгжүүлгые үһалагдадаг газарта, сэбэр болон намарай паар дээрэ, үрэһэнэй участогуудта, хартаабха, овощ тариха газарта тон нарин нормоор, таатай хаһа болзортонь оруулха, тиихэдээ тэрэниие имагтал хүрьһэндэ шэнгээжэ, ургамалай үндэһэндэ шэмэ үгэхөөр оруулха гээшые ёһотойл хуули болгохо саг ерээ.

Хэнэйшье мэдэһээр, энээниие ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхын тула түрүүн газарай хүрьһэнэй шанарые шэнжэлжэ, тэрэндэ ямар бодосуудай дутамагые, хэды шэнээн үтэгжүүлгэ оруулбал таараха байһаниие тодорхойлхо, поли бүхэндэ картограмма бэлдэхэ шухала. Һүүлэй жэлнүүдтэ республикын агрохимиин лаборатори олохон ажахынуудай газарай хүрьһэ шэнжэлжэ, картограмма табижа, үтэгжүүлгэ хэрэглэхэ тусхай дурадхал зохёожо үгэһэн байна. Теэд зарим колхоз, совхозуудай мэргэжэлтэд тэрэниие ажалдаа хүтэлбэри болгодоггүй, урда мэтэ нюдэ балай хүдэлжэл байдаг. Иимэ хойрог ябадалые саашадаа тэсэхээр бэшэ.

Энээнтэй хамта олохон ажахынууд «Сельхозхимия» нэгэдэлнүүдтэ найдаад, газартаа наг шэбхэ зөөхэ, торф бэлдэхэ, минеральна үтэгжүүлгые зөөжэ абаха, хадагалха, газартаа оруулха хүдэлмэриие мүртэйгөөр эмхидхэнэгүй. Энээниие баһал зүб гэхын аргагүй.

Газарай үрэжэл дээшэлүүлхэ, үтэгжүүлгые ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ, ургамалай буртаг үбһые сэбэрлэхэ, малай тэжээлэй шанарые химическэ аргаар һайжаруулха, тиигэжэ хүдөө ажахын продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилхэ зорилгые хамтынгаа хүсөөр шиидхэхэ ёһотойбди. Тиимэһээ мүнөө түрүүшын ээлжээндэ «Сельхозхимия» нэгэдэлэй материально-техническэ үндэһэ һуури бэхижүүлхэ, үүргэ, харюусалгыень ехэ болгохо хэмжээнүүдые бэелүүлхэ болонобди.

Манай республикын агрохимиин албанай хүдэлмэришэдэй урда ехэшье, харюусалгатайшье зорилго табигданхай. Энэ табан жэлэй түрүүшын жэлһээ тусхай складуудые, трактор, машинын байха гараж болон заһабарилгын баазануудые түхеэрхэ, гэр байрануудые, бусад барилгануудые бодхоохо болонобди. Энэ хэрэгтэ мүнөө жэлдэ 15 миллион түхэригэй мүнгэн һомологдонхой. Тэрэшэлэн энэ жэлдэ нэгэдэлнүүдтэ гүрэнһөө 130 автомашина, 94 трактор болон бусад олон техникэ үгтэхэ юм.

Агрохимиин албанай хүдэлмэрилэгшэд ажалайнгаа эмхидхэлые улам һайжаруулжа, машина техникээ бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэжэ, үйлэдбэридөө шэнэ, түрүү онол аргануудые үргэнөөр хэрэглэн, таряалан, сабшалангай ургаса дээшэлүүлхэ, хүдөө ажахын продуктнуудые ехээр абаха хэрэгтэ хубитаяа оруулхын түлөө тэмсэхэ байна.

А. МОГЛОЕВ,
Буряадай «Сельхозхимия» нэгэдэлэй түрүүлэгшэ, республикын хүдөө ажахын министрэй орлогшо.

БҮХЫ АРГААР ТЭМСЭЕЛ

УРГАМАЛ ХАМГААЛХА РЕСПУБЛИКАНСКА СТАНЦИИН АХАМАД АГРОНОМ Л. В. ПНЕВА:

— Үтэгжүүлгэ хэдышье ехээр оруулаад, газарай үрэжэл һайжаруулха хүдэлмэри һайса хээд, харин таряалангай буртаг үбһые саг соонь сэбэрлэжэ шадаагүй һаа, бүхы бүтээһэн ажал, гаргашамнай хии талаар һалахал.

Һүүлэй жэлнүүдтэ республикын ажахынуудта үрэһэ заабол хордожо тариха, авиаци болон бусадшье техникэ хэрэглэжэ, гербицидээр таряалангай буртаг үбһэ сэбэрлэхэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана. Гансахан нёдондо 126,5 мянган гектар тарияанай ургасада гербицид сасагдаа.

Туршалга дээрэһээ харахада, бараг уларилтай жэлдэ гербицид сасажа, буртаг ногооень үгы хэхэдэ таряанай ургаса гектарай 1,5—2 центнерээр дээшэлдэг байна. Ондоогоор хэлэбэл, химикадуудые худалдажа абаха, хэрэглэхэдэ гаргашалагдаһан 1 түхэриг бүхэн һүүлдэ ургасаар гурба дахин тэхэрюулэгдэжэ, ашаг олзо үгэнэ.

Байгша ондо бүхыдөө 300 мянган гектаран ургасын буртаг үбһые гербицидээр үгы хэхэ, тэрэнэй 140 мянган гектарыень тусхай машинаар газар дээрэһээ хоро сасан буртаг үбһэ сэбэрлэхэ ёһотойбди. Мүн 140 мянган тонно таряанай үрэһэн хордогдохо байна.

Энэ жэлһээ хойшо авиаци хэрэглэжэ, ажахынуудай полиин буртаг үбһэ сэбэрлэхэ хүдэлмэриие «Сельхозхимия» нэгэдэлнүүд бэедээ даажа абахань. Тиихэдээ агрохимиин албанууд — агрохимиин лаборатори, хүрьһэ шэнжэлхэ «Росгипрозем» болон ургамал хамгаалха станци гурбан хүсэеэ, оролдолгоёо нэгэдхэн, газарай үрэжэл дээшэлүүлхэ, ургасыень ехэ болгохо зорилгые бодотоор бэелүүлхэ зэргэтэй гэжэ һанагдана.

Үшөө нэгэ шухала юумэн гэхэдэ, оршон тойронхи байгаалиие, ургамал, амитанай аймагые хамгаалхын тула ургасын буртаг үбһэ сэбэрлэхээр хоро сасахадаа, гол түлэб газар дээгүүр ябадаг техникэ үргэнөөр хэрэглэхэ гэжэ оролдохо сагнай ерээ.

ҮРЭЖЭЛЫЕНЬ ҺАЙЖАРУУЛХА

Газарай хүрьһэнэй үрэжэл барагдашагүй баян гээд зариман һанадаг. Тэрэ тиимэшье бэшэ. Хэрбээ газарые хайша хэрэгээр, буруугаар элдүүрилжэ, үрэжэлыень дээшэлүүлхэ хэмжээ абаагүй һаа, дээрэхи һайн хүрьһэн (үрмэниинь) эрид муудаха байна.

Һүүлэй 20 жэлдэ манай Буряадай республикын эдлүүриин газарай хүрьһэнэй шэмэтэ органическа бодосууд хоёр дахин бага болоо. Илангаяа хүнгэн хүрьһэтэй газарай үрэжэл түргэн муудана.

Теэд газарай хүрьһэнэй үрэжэл дээшэлүүлхын тула ямар хэмжээнүүдые бэелүүлхэ болоноб?

Туршалга дээрэһээ харахада, жэл соо гектар газарай үрэжэлтэ хүрьһэнэй 1000 килограмм шэмэтэ бодосынь минерал боложо һаладаг байна. Иигээд ерэхэдээ газарай дээрэхи үрэжэлтэ хүрьһые муудхаахагүйн тула гектар бүхэндэнь жэлдээ 15 тонно органическа үтэгжүүлгэ заатагүй оруулха шухала. Харин газарай һайн үрэжэлэй үшөө ехэ болохын тула гектарай адагынь 20 тонно үтэгжүүлгэ оруулха хэрэгтэй. Тиигэжэ шадаад байгааһ һаа, манай эндэхи газарай хүрьһэн муудахагүй, тогтууритай һайншье ургаса үгэхэ бшуу. Энээниие агроном бүхэн ухаандаа бүхөөр хадууха ёһотой.

Байгша онһоо хойшо республикын ажахынуудта дүрбэн политой таряанай-паарай севооборот хэрэглэгдэхэнь. Тиимэ газарта гурбан жэл соо нэгэ дахин гектарай 60 тонно үтэгжүүлгэ, харин гурбан политой севооборот хэрэглэдэг газарта гектарай 45 тонно шэбхэ оруулха шухала.

Бидэ жэлдээ 200 мянган гектар паар хахалха ёһотойбди. Хэрбээ тэрэнэйнгээ гектар бүридэ 60 тонно органическа үтэгжүүлгэ оруулха гэбэл, жэл соо 12 миллион тонно тиимэ үтэгжүүлгэ таряаланда зөөхэ хэрэгтэй. Иимэ ехэ үтэгжүүлгэ хаанаһаа абахабибди?

Зай тоолоод үзэе. Ажахынуудай бүхы адууһа малһаа жэлдээ 4,6 миллион шахуу тонно аргал шэбхэ (шэнгэн шэбхэтэйгээр) гаргаха зэргэтэй. Шубуунай фабрикануудһаа —91 мянган тонно аргал абтана. Шубуудта дэбдиһэн хюрөөгэй хибэдэһэ аргалтайнь холёод компост хэхэдэ, үшөө 22,7 мянган тонно үтэгжүүлгэ гаража үгэхэ зэргэтэй. Улаан-Үдэ хотын хэрэглэгдэһэн уһа сэбэрлэһэнэй тунаадаһа хатаажа үтэгжүүлгэ болгобол, 40,7 мянган тонно шэмэтэ зүйл бии болохо ушартай. Тиихэдэ намагай хатаһан торф (хүлэрэ) малтажа бэлдэхэбэл, 1,3 миллион тонно үтэгжүүлгэ абтаха байна.

Эдэ бүгэдөөр 100 мянган гектар паар үтэгжүүлхэ арга бии. Саада тээнь үлэгшэ 100 мянган гектар паарые ногоон ургамалаар үтэгжүүлжэ болохо байна. Энэ манай Буряадай республикада ехэ удха шанартай. Үнэндөө, энээниие ёһоор тоодоггүй, хэрэглэдэггүймнай муу. Ногоон үтэгжүүлгэ хэрэглэхэ гээшэмнай гансахан бобово ургамал таряад, тэрэнээ хахалжа, хүрьһэндэ оруулха бэшэ, мүн таряалан дээрэ ургаһан хэнзэ ногоон, таримал ургамалай үндэһэн, һолоомоной үзүүр гэхэ мэтые хахалхада баһал азот болон бусад органическа бодосуудые хүрьһэндэ ехээр үгэхэ байна. Ногоон үтэгжүүлгэ болгохын тула манай эндэ бобово ургамалнууд соо һоо донник, хүсы үбһэ, горох, тэрэшэлэн тоһото ургамалнууд соо һоо редькэ, рапс, гэршүүхэ гэхэ мэтые тарихада болоно. Донник, редькэ, гэршүүхые малай байраһаа холо, шэбхэ гаргаха аргагүй газарта тарихада таатай.

Ногоон үтэгжүүлгэ болгохоор ургамалай үрэһэ худалдажа абахада хэгдэһэн гаргаша холо газарта шэбхэ зөөһэнһөө эсэстээ жэшээгүй хямда байдаг. Донник таряад, ургасыень хуряажа абаад байхадашье газартаа үлэһэн юумэнь гектарай 10—15 тонно шэбхэ гаргаһантай адли юм.

Газар һайнаар үтэгжүүлхын тула юу хэхэ ёһотойбибди?. Эгээн түрүүн ажахы бүхэндэ наг шэбхэ суглуулха, хадагал... зар бэлдэхэ шухала. Тэндэ шэбхээр ... пост бэлдэгдэхэ, шэнэ шэбхэ зүб... дагалагдажа шанаржуулагдаха ... Фермын хажууда хайша хайшаа 100 ... газар бэлдээд, аргатай һаа, доронь ... шала дэбдихэдэ зохид. Тэрэнэйнгээ ... һээ торф гү, али шорой обоолжо, 2 ... үндэртэй хана хэдэг. Тэндээ шэбх... лоод, нэгшээхэ ёһотой. Тиимэ талм... хеэрхэдэ ехэшье гаргаша хэрэггүй, ... бульдозероор хоёр үдэр соо хэхэ ... болоно.

Саашадаа район бүхэндэ шэбхые ... шээхэ, компост болгохо хүдэлмэрии... гэнөөр эмхидхэхэ саг ерээ.

Академик А. Бараевай шэнжэ... ёһоор харахада, газарай хүрьһэ ... лангүй элдүүрилхэдэ дээрэхи үрэ... муудадаггүй байна. Тиимэһээ манай ... газарай хүрьһэ урбуулангүй элд... гуримда гүйсэд орохо ёһотойбди.

Минеральна үтэгжүүлгые хүрьһэндэ ... саарайнь оруулхада ургамалда ... зүйл яһала үгэдэгшье һаа, газарай ... жэлтэ хүрьһые һайжаруулдаггүй. ... эндэ наг шэбхые, торфые минер... үтэгжүүлгэтэй холёод (гектарай 5—7 ... но органическа үтэгжүүлгэ, 60 кило... азот-фосфор-калийна үтэгжүүлгэ) ... һэндэ оруулхада ургаса дээшэлүү... гадна, үрэжэлыень һайн болгохо ... тэй.

Мүнөө жэл колхоз, совхозууднай ... дөө 93,4 мянган тонно азотно, 51,7 ... тонно фосфорно, 12,1 мянган тонно ... лийна үтэгжүүлгэ абаха юм.

Энэ үтэгжүүлгые хайшан гэжэ, ямар ... гамалда ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ...

Манай эндэхи шэнжэлэгдэһэн ... ехэнхинь (86 процентнь) хүрьһэ... дээрэхи, дорохи хубидашье фосфор... бэгтэй байна. Тиимэ газарта азот ... оруулбал, ургаса дээшэлхэ зэргэт... хэтэй хамта ажахы бүхэндэ элдэб ... һэтэй газар бии ааб даа. Эндэ картог... мыень һайса хаража, хаанань ямар ... жүүлгэ, хэды шэнээн оруулхаб гэжэ ... дорхойлхо ёһотой.

Һүүлэй жэлнүүдтэ олонхи районуудта ... шииг нойтон ёһоор ороогүй, мүн ... шье мүртэй гараагүй. Гэбэшье ажах... хэндэ илангаяа таряалан дээрэ үтэ... гэ оруулагдаһан байна. Теэд тэрэ ... жүүлгын хэдынь хүрьһэндэ үлэнхэйб ... харабал, тэрэнэй 10—20 процент азо... үлөө гэжэ тоолохоор. Тэрэ ерэхэ ... да зарим тэды ашаг үрэ үгэхэ ... Тиигэбэшье тэндэ гектарай үшөө ... центнер аммиагай селитрэ гү, али ... нер мочевинэ заатагүй оруулха хэр...

Хэрбээ һүүлэй 3—4 жэлдэ гектар... ридэ нэгэшье дахин 60 килограмм ... фор оруулһан байбалнь, мүнөө ... тэрэниие дахин оруулһанай үлүү... тэндэ гектарай 40 килограмм азот ... бал һураггүй ашагтай байха. Шииг ... ной ороо һаань, тэрэ газарта ургас... тарай 3 центнерээр дээшэлхэ бшуу.

Фосфорно үтэгжүүлгые үрэһэнэй ... һан газарта оруулха гээшэ мүн... эрилтээр эгээл ашаг үрэ ехэтэй арга ... тоологдодог. Манай эндэ үтэгжүүлгэ... мэ аргаар хүрьһэндэ шэнгээхэ ... үгы. Тиимэһээ гранулированна үтэгжү... ороойоной шэнэ сеялкэнүүдтэ хэжэ, ... һэндэ оруулхада зохисотой. КПШ-9, ... түхэлэй агрегадуудые культиваторта... божо тодхоод, аммиагтай уһа хүрь... шэнгээн оруулдаг юм.

Ажахынуудай мэргэжэлтэд мине... үтэгжүүлгые хэды шэнээнээр, ямар ... гаар оруулхаяа өөһэдөө тодорхойлхо ... гэтэй. Тиихэдээ дээгүүрээ нойтон, ... хүрьһэтэй газарта үтэгжүүлгые ... үрэһэнтэй хамта доро оруулһанда ... доо түргэн доошоо шэнгэдэг гэжэ ... да абахаар байна.

С. [illegible]
республ...
агрохимлабораториин ...

ШЭНЭ ГУРИМААР ХҮДЭЛНЭБДИ

СЭЛЭНГЫН РАЙОНОЙ «СЕЛЬХОЗХИМИЯ» НЭГЭДЭЛЭЙ ОНЬҺОЖОРУУЛАГДАМАЛ ОТРЯДАЙ НАЧАЛЬНИК В. В. БУДАЕВ:

— Манай оньһожоруулагдаһан, томодхогдоһон отряд районой ажахынуудта ябажа, таряалан, сабшалан дээрэнь наг шэбхэ зөөжэ, минеральна үтэгжүүлгэ оруулжа, хүрьһэ һайжаруулха хүдэлмэри хэжэ, үндэр баян ургаса абахадань туһалха гол зорилготой юм.

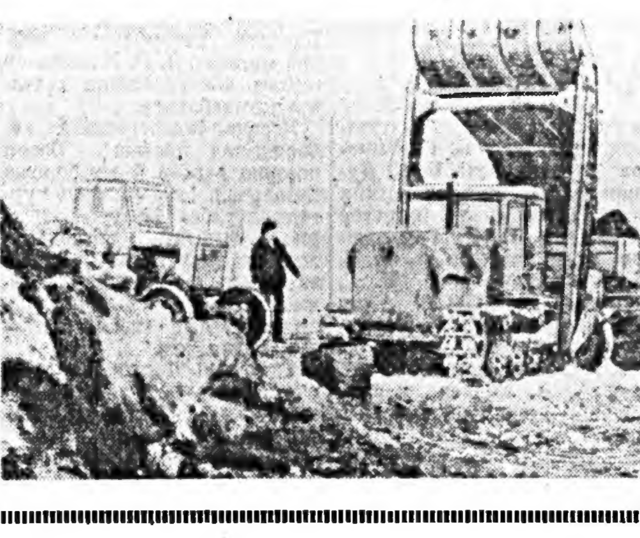
Отрядтамнай 30 мөөртэ, 14 гэнжэтэ, 9 хүндэ трактор үгтэнхэй. Үнгэрһэн жэлдэ бидэ районой ажахынуудай таряалан, сабшалан дээрэ хамта 78,1 мянган тонно шэбхэ гаргаа, 7 мянга үлүүтэй гектар газарта минеральна үтэгжүүлгэ оруулаа, 1072 гектарта культуртехническэ хүдэлмэри хээбди. Тиигэжэ бүхы хүдэлмэриингөө түсэб холо үлүүлээбди.

Энээнһээмнай ямар аша үрэ гараaб гээд харая. Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо үниинэй луговод Ш. Ж. Очировай харууһалдаг Нүүдэлшэ гэжэ газарай 190 гектар сабшалан дээрэ гектар бүхэндэнь 60 килограмм хүртэхэ гурбан янзын холимол минеральна үтэгжүүлгэ һайнаар оруулжа үгөө һэмди. Тэндэһээнь гектарай 40,7 центнер үбһэн абтаа. Кировэй нэрэмжэтэ совхоздо луговод ... хэр Фёдоровой даадаг Баруун-Харгана гэжэ газарай ... шалан дээрэ гектарай 3 центнер нитрофос оруулһан... гектар бүриһөөнь 40 центнер ургаса хуряагд... Харин тэрэнэйнь хажуудахи үтэгжүүлгэ оруулаагүй ... зарһаа гектарай 18 центнер үбһэн гараа юм.

Тэрэшэлэн XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоз... «Бестужевский» совхоздо сабшалан дээрэнь наг ш... хэ ехээр гаргажа үгөөбди. Жэшээнь, «Бестужевск... совхозой таряалан, сабшалан дээрэ 20 мянган т... шэбхэ зөөгдөө. Урдань энэ ажахы газартаа хэзээдэ... иимэ ехэ үтэгжүүлгэ гаргадаггүй һэн. Тельманай нэр... жэтэ совхоздо нёдондо 1192 гектар газарта аммиа... уһа оруулһан, зариманднь шэбхэ гаргаһан байга... Тингэжэ үтэгжүүлһэн сабшалан дээрэһээ гектарай ... центнер үбһэн абтаа. Харин урда жэлдэнь тиимэ хү... мэри хэгдээгүй дээрэһээнь гектарай оройдоо ... центнер ургаса гараһан юм.

Бидэ ажахынуудтай договор баталаад, хүдэлн... Тэдэнэр маниие бүхы хэрэгтэй юумээр — эдеэ хоол... гэр байраар хангана, трактор, машинануудтаа техн... скэ харууһа хэхэ, заһабарилхадамнай туһална. Отр... хэһэн ажалые шалгажа, тоо бүридхэлыень хэхэ ... жэлтэ ажахыһаа табигдадаг. Тиимэһээ хэгдэһэн хү... мэриин тоо бүридхэл тон наринаар бэшэгдэнэ.

Энээнһээ урагша ажахынуудта 5 — 6 тракторта... хан отрядууд хүдэлхэдөө, хүсэ багатай, бүтээсэнш... рагүй байһан.

Сэлэнгын райондо «Се... хозхимия» нэгэдэлэй он... жоруулагдаһан томо ... дай эмхидхэгдэһэнһээ ... тэндэхи ажахынуудай ... тоодо «Бестужевский» ... хозой таряалан, сабш... дээрэ наг шэбхэ урдын... һураггүй ехэ гаргагдаж... лоо.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: энэ ... дай механизаторнууд «... тужевский» совхозой ... руза тариха газарта ... шэбхэ зөөжэ байна.

М. НАМЖИЛОВАЙ фо...

ҮТЭГЖҮҮЛГЫН АМТАН ТАНИГДАА

КАБАНСКЫН ШУБУУНАЙ ФАБРИКЫН АГРОНОМ В. К. ВАСИЛЬЕВА:

— Манай эндэхи газарай хүрьһэн боробтор, бага элһэлиг, диилэнхидээ хүнгэншэг шоройтой, үрэжэлөөр дундуур гэжэ тоологдодог юм. Шииг нойтоор дан ехэ дуталдадаггүй.

Иигээд ерэхэдээ, тогтууритай һайн ургаса абахын тула газартаа органическа болон минеральна үтэгжүүлгэ ехээр оруулха гээшэ манайда шиидхэхы удха шанартай. Энээниие үнгэрһэн жэлнүүдэй ажаглалта элитээр харуулна. Жэшээнь, нёдондоной үрэ дүн абаад харая. «Крутой ключ» гэжэ газарта 92 гектар полидо шэниисын үрэһэнтэй хамта гектарай 3 центнер аммофос үтэгжүүлгэ оруулһамнай тэндэһээ гектар бүриһөөнь 22,6 центнер тарян абтаа. Хажуудаханань 100 гектар таряалан дээрэ тиимэ үтэгжүүлгэ оруулагдаагүй байгаад, гектар бүхэнһөөнь 14,4 центнер ургаса гараа. Тэрэ хоёр газарта нэгэл адли сортын үрэһэн таригдаа бшуу.

Үнгэрһэн жэлдэ бүхыдөө 2818 гектар газарта таряанай үрэһэнтэй хамта нэгэ адли гүнзэгыдэ нитрофос, аммофос үтэгжүүлгэнүүдые оруулаа һэмди. Тэрэ газарай ургаса үтэгжүүлгэ оруулагдаагүйнхидэ орходоо жэшээгүй ехэ байгаа. Крестовко, Елань гэжэ газарнуудта тариһан шэниисэ гектарай 25,8 хүрэтэр центнер ургаса үгөө. Харин үтэгжүүлээгүй газарһаа гектарай 9,5 центнер тарян абтаһан байна.

Арбадахи табан жэлдэ бидэ багаханшье газарта һаань, үтэгжүүлгэеэ гектар бүхэндэнь ехээр лэ оруулдаг болохо гэжэ оролдообди. Хэрбээ 1975 ондо таряалангай гектар бүридэ дунда зэргээр 1,8 центнер үтэгжүүлгын оруулагдаһан һаа, һүүлэй хэдэн жэлдэ тэрэмнай хоёр дахин ехэ болгогдоо.

Газартаа органическа үтэгжүүлгэ ехээр оруулхые оролдонобди. Үнгэрһэн табан жэлдэ хамта 324,8 мянган тонно торф шэбхэ таряаланда гаргагдаа гэхэ гү, али хамта 5 мянга үлүүтэй гектар газарай гектар бүхэндэ дунда зэргээр 63 тонно нютагай үтэгжүүлгэ оруулагдаһан болоно. Илангаяа хартаабха, овощ таридаг газарта, мүн таряанай полидошье шэбхэ, торф ехэ гаргагдана. Жэшээнь, хартаабхын полидо жэлдээ дунда зэргээр 60 гаран тонно органическа үтэгжүүлгэ зөөгдөө.

Һүүлэй 3 жэлдэ гандуу уларилтай байгаашье һаань, имагтал газартаа үтэгжүүлгэ ехээр гаргаһанаймнай ашаар лэ таряалангай ургаса гектарай 14,4 центнерһээ доошо ороногүй. Хартаабхын, овощой ургаса баһал муу бэшэ.

Суута кукурузашан Бимба Ринчинович Жамбалов «Бестужевский» совхоздоо (Сэлэнгэ) газарай үрэжэл дээшэлүүлхэ, ургасыень ехэ болгохо хэрэгтэ бүхы хүсэеэ зорюулжа ябадаг хүн юм.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ЭНЭ ХУУДАҺАН... МАТЕРИАЛНУУД... МАНАЙ КОРРЕС... ДЕНТ М. НАМЖИ... БЭЛДЭБЭ.

СОЁЛШОД—ХҮДӨӨГЭЙ АЖАЛШАДТА

МАЛШАД—МАНАЙ АНХАРАЛДА

...ИТЫН малай үбэлжэлгэ ...колхоз, совхозуудай эгээн ... хүндэ, харюусалгатай ... гэшэ ааб даа. Хэды хүн... хүшэршье һаань, тэдэнэр ... шухала хаһые амжалтатай... үнгэргэхын тула «унаһан ...ёгоо абаха» сүлеэгүй ажал... байнхай. Гадна хүдөө... малшад партиингаа XXVI ...дын хүндэлэлдэ дэлгэр... социалис мүрысөөнэй ... зоригжоод, бүришье ...тэйгээр ажаллаһан бай... Малшадай иигэжэ үнэн ...оролдон ажаллажа ..., районой соёлой эм... зургаанууд тэдэнние һай... хинган дэмжэхэ, урма ... бадаруулха гэжэ ...одог байгаа, оролдоно...

...адай депутадуудай Түнхэ... районно Соведэй гүйсэдко... соёлой таһаг малай үбэл... халуун хаһын эхил... урид малшадые хангa... хэмжээ ябуулгануу... батлаһан юм. ... хэмжээ ябуулгануудн ай ... райкомой табиһан ... гуримаар хангал... түсэбүүдтэй таарал... табигдаа һэн. Му... тэдэнние нягтаар дүүргэ... оролдожо байнхайбди. ... ашаар соёлой бай... клубууд болон биб... хүдэлмэрилэг... малшадые хангаха хүдэл... һайжаруулаахай.

... соёлой байшангай ... табан хүнһөө бүридэ... агитбригада байгуулагдан... юм. Агитбригадынхид ... баталһан графи... болон маршрудай ёһоор малшадые хангана. Малай үбэлжэлгын эхиһэнһээ хойшо «Маяк», Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудай, Саянай, Түнхэнэй совхозуудай малшадые хангаһан байна. Агитбригадын гэшүүд концертнэ программаяа ходо шэнэлжэ байдаг.

Соёлой байшангай хүдэлмэрилэгшэд—автоклубые даагша Валентина Раднаева, методист Елена Овчинникова, хормейстер Людмила Дугарова, балетмейстер Любовь Романова, аккордеонист Владимир Бутырин гэгшэд агитбригадын бүридэлдэ ородог. Соёлой таһагай лектор Я. Д. Жербаев тэдэнтэй хамта ябалсажа, һонирхолтой лекци уншана, хөөрэлдөө үнгэргэнэ. Тэдэнэй мэдэлдэ шэнэ автобус үгтэнхэй. Тиимэһээ тэдэнэр алишье сагта һаадгүй малшадта хүрэжэ ошохо аргатай болонхой.

Гадна районой ажахы бүхэндэ оршодог хүдөөгэй соёлой байшангуудай, клубуудай дэргэдэ агитационно-уран һайханай концертнэ бригаданууд эмхидхэгдээ һэн. Тэдэнэр баһал малшадые, хонишодые хангаха талаар өөһэдынгөө график болон маршрут зохёонхой. Тэдэнэй дундаһаа Илангаяа Түнхэнэй (хүтэлбэрилэгшэнь Г. Калинин), Монгойн (М. Сазанова) хүдөөгэй соёлой байшангуудай, Далахайн (Х. Данзакова), Шулуутын (Д. Халудорова) хүдөөгэй клубуудай агитбригаданууд һайнаар хүдэлнэ, малшадта ходо айлшална.

Районой библиотекарьнууд клубуудай хүдэлмэрилэгшэдтэй хамта нягта холбоотойгоор хүдэлмэриеэ ябуулна. Тэдэнэр агитбригадануудтай суггаа малшадта ошожо, номуудыень һэлгэнэ, мал ажалда түйлагдажа байһан шэнэ, түрүү дүй дүршэл тухай хөөрэһэн номуудые дурадхана, номой шэнжэлэл үнгэргэнэ. Манай эрхим библиотекарьнуудай тоодо Шулуутын библиотекые даагша Х. Д. Халудорова, Далахайн библиотекые даагша Д. Б. Манутова, Еловкын библиотекые даагша Г. М. Нефедьева гэгшэд орожо. Мүн районой библиотекын хүдөө ажахын секторые даагша М. Б. Доржиева ехэхэн хүдэлмэри ябуулна.

Клуб болон библиотекэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд фермэ болон отарануудта ошохо-доо, улаан булангуудые гоёор шэмэглэнэ. Тэдэнэр социалис мүрысөөнэй ябасые, үйлэдбэриин түсэбүүдэй дүүргэлтые харуулһан диаграммануудые, таблицануудые үлгэнэ, «дэйшалхы хуудаһа» болон «сахилгаануудые» гаргана, харуулан оилгуулламжын материалнуудые шэнэлнэ. Илангаяа «Маяк» колхозой Далахайн болон Гужарай, «Сибиряк» колхозой Түхэрэенэй, «Восточные Саяны» колхозой Таалын һү һаалиин фермэнүүдэй, Түнхэнэй совхозой Хужарай мал шахан таргалуулгын баазын улаан булангууд һайнаар шэмэглэгдэнхэй.

Улаан булангуудта элдэб темэнүүдээр һонирхолтой вечернүүд, уншагшадай конференцинүүд, уулзалганууд үнгэргэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, «Маяк» колхозой Далахайн һү һаалиин фермын улаан буланда «Поэзиин үдэшэ», «Ажабайдал соо түүр дуунтаяа» гэхэ мэтэ вечернүүд бэлдэгдэжэ үнгэргэгдөө. Илангаяа залуушуулай олоороо ажалладаг газарта иимэ вечернүүд һонирхолтойгоор үнгэрдэг юм.

Малай үбэлжэлгын үедэ малшадые эгээн эрхим һайнаар хангажа байһан соёлой эмхи зургаануудай түрүү дүй дүршэлые согсолжо, бусадай дунда дэлгэрүүлхэ хүдэлмэрие ябуулнабди. Далахайн хүдөөгэй клубай, библиотекын дүй дүршэлые согсолжо дэлгэрүүлхэ хүдэлмэри хэгдэнхэй. Хүдэлмэриие муугаар эмхидхэн ябуулдаг соёлшодто иимэ жэшээнүүд һайнаар нүлөөлжэ, эдэбхи үүсхэлээ һэргээхэ хэрэгтэнь тулалха зэргэтэй.

Соёлой эмхи зургаанууд малшадые хэр зэргээр хангаһаб гэһэн тоосоон таһагаймнай соведэй зүблөөн дээрэ саг үргэлжэ шагнагдадаг юм. «Восточные Саяны» колхозой Таалын хүдөөгэй клубай, библиотекын хүдэлмэрилэгшэдэй тоосоое һаяхан шагнаабди. Эндэхид малшадые хангалгын түсэбшье, графигшье зохёогоогүй байһан байгаа. Мүн агитбригадашье эмхидхэгдээгүй байба. Клубай болон библиотекын хүдэлмэриие һайжаруулха талаар яаралтай хэмжээн абтаа.

Зарим газарнуудта соёлгэгээрэлэй тусхай һургуули дүүргэһэн мэргэжэлтэдэй дуталдадаг дээрэһээ мэргэжэлгүй хүнүүд энэ хүдэлмэридэ табигдаха баатай болодог. Иимэ хүнүүдтэ туһалхын тула районой соёлой байшангай методистнуудые саг үргэлжэ хүдөө нютагуудта эльгээнэбди.

Үнгэрэгшэ жэлэй һүүл багаар манай соёлой таһаг болон соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай райком «Малшадые соёлой талаһаа хангалгые һайжаруулхын түлөө» гэһэн районно шалгалтые соносхоһон юм. 1980 оной ноябриин 1-һээ 1981 оной майн 1 болотор нэгэ шалгалта ябуулагдаха. Тэрэнэй зорилго юун бэ гэхэдэ, малай үбэлжэлгын үедэ малшадые соёлой талаһаа хангалгые саашадань һайжаруулха, клубуудай, библиотекэнүүдэй үүргые дээшэлүүлхэ, түсэб олон үялгануудаа дүүргэхэ хэрэгтэнь малшадые зоригжуулха, социалис мүрысөө дэлгэрүүлгэдэ нүлөөлхэ гэһэн байгаа. Районой бүхы клубууд болон библиотекэнүүд энэ шалгалтада орохо ёһотой. Тэрэнэй дүүрэхэдэ, дүнгүүдынь гаргагдажа, илагшадта үнэтэ бэлэгүүд болон хүндэлэлэй грамотанууд барюулагдаха юм.

Малшадые хангалга хадаа мүнөөдэрэй эгээл гол зорилго болоно. Тиимэд бидэ энэ зорилгоёо бэелүүлхын тула бүхы хүсэ шадалаараа оролдохобди. Тэрэгүйдэ аргагүй. «Соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулгые нарижуулан һайжаруулха..» — гэжэ КПСС-эй XXVI съезд дээрэ баталагдаһан «1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна гол шэглэлнүүд» дотор хэлэгдэнэ бшуу. Партиингаа табиһан энэ ехэ зорилгые бидэ дүүргэхын түлөө тэмсэхэбди.

Э. МАШУКОВА,
арадай депутадуудай Түнхэнэй районно Соведэй гүйсэдкомой соёлой таһагые даагша.

ЗАМБУУЛИНАЙ ЗАМ ХАНИ БАРИСААНЬАА ЭХИТЭЙ

СОВЕТ-МОНГОЛ ЭКИПАЖАЙ НИИДЭЬЭН ТУХАЙ РЕПОРТАЖ

«Замбуулинай дайда соогуур ниидэлгын намда хэдышье үзэсхэлэн гайхалтайгаар үзэгдөөшье һаань, Советскэ Союзтай, бусад ахa дүү социалис оронуудтай тогтооһон хани барисаанай социальна ба экономическа хүгжэлтэдөө асари ехэ амжалта түйлахадань Монгол орондо туһалһанһаань эшэ үндэһэтэй гэжэ ойлгоноб». Иигэжэ хэлэһэн Монголой Арадай армиин капитан Жугдэрдэмидийн Гуррагча «Салют-6» гэжэ станци дээрэхи табадахи гол экспедициин гэшүүд В. Коваленогые, В. Савиныхые арбан үдэрэй урда тээ үдэшэгшэдэй дунда байлсаһан юм. Замбуулинай дайда соогуур ниидэлгэ тухай һанамжаяа хубаалдахыень тэрээндэ хандаа һэмди.

—Хүнэй ухаан бодолой хүсэн түгэс байлгаар, тэрэнэй гарнуудай хаба шадалаар омогорхоноб, — гэжэ тэрэ хэлэбэ. — «Ракетэдэ хүлләгдэһэн» хори миллион моридой юу хэжэ шадаха байһыень түрэлхидтөө бэшэхэ хүсэлэнтэйб. Энээн тухай нютагайхидтаа хөөрэг лэ.

— Ракетно-замбуулинай комплекс ниидэлгэдэ бэлэн!

Гүрэнэй комиссиин заседани дээрэ хэлэгдэһэн үгэ бүхэнние хоёр экипаж амяа даран анхаралтайгаар шагнана. Совет болон Монгол оронуудай тугуудай наагуур В. Джанибеков, Ж. Гуррагча, С. Ляхов, М. Ганзориг гэгшэд зэргэлээд һууна.

— «Интеркосмос» гэдэг программын ёһоор, уласхоорондын наймадахи экспедицидэ хабаадахын тула СССР-эй лётчик-космонавт Владимир Джанибеков, МНР-эй эрхэтэн Жугдэрдэмидийн Гуррагча гэгшэдһээ бүридэһэн экипаж «Союз-39» онгосодо пуужа ниидэхээр томилогдобо.

Зал соогуур альга ташалга зэдэлжэ, дүрбэн ханинарай хэлэһэн үгэнүүд мүртэнгөөр дуулдабагүй. Часай үнгэрхэдэ, журналистнуудтай уулзалга дээрэ Гуррагча иигэжэ хэлэбэ:

— «Дублер» гэһэн үгэ зүрхэ сэдьхэлдэмни таарангүй. Бидэ хоёрой хэн нэгэн нүгөөдэһөө һайнаар бэлдээ гэжэ тоолохын аргагүй юм ааб даа. Юрэдөөл, мүнөөдэр намане шэлэбэ ха.

Совет-монгол экипажай ажабайдалда дурасхаалта олохон үдэрнүүд тохёолдоһон байха. Гуррагча, Ганзориг гэгшэд гурбан жэлэй урда тээ Звёздный хотодо ерээ һэн. Эдэнэй мартын 18-да Москва шадарай газар дээрэ буулгань «Восход-2» гэжэ онгосын ниидэлгын ойтой тудалдаа һэн. Замбуулинай дайдада онгосо соо һоо түрүүлэн гараһан хүн — Алексей Леонов тэдэнние угтаба. Монголой космонавтнуудай ниидэлгэдэ бэлдэжэ байһан тухай хөөрэхэдөө, тэдэнэй ажалша бүхэриг, үсэд нэтэрүү, дүршэл шадабари сэхэтэй байһыень тэрэ тэмдэглээ. Замбуулинай дайда соогуур ниидэһэн социалис оронуудай бүхы космонавтнууд соо һоо түрүүлэн лётчик бэшэ, харин инженер мэргэжэлтэй хүн ниидэбэ бшуу. Гуррагча — вертоледуудай электронно түхеэрэлгэнүүдэй талаар механик мүн. Ганзориг Киевскэ политехническэ институт дүүргэһэн, хиналта-хэмжэлгын приборнуудай талаар мэргэжэлтэ юм.

Монголой түрүүшын космонавт, дэлхэй дээрэхи 101-дэхи космонавт болоһон Ж. Гуррагчын ажабайдалай зам Социалис Монголой эдир наһатанай замда адлирхуу байна. Олон үхибүүдтэй малшанай бүлэдэ түрөө. Сэхыень хэлэхэдэ, тэрэнэй түрэжэ, ургаһан үндыһэн Булган аймаг бүхы орон дотороо мэдээжэ болонхой. Монголой эгээл ехэ бүхы гол мүрэнүүд эндэһээ эхи абадаг. Оронэй гол «Һүн мүрэн» энээгүүр урдадаг—аймаг жэл бүри гурбан миллион литр сэгээ һаадаг.

Экипажые ниидэлгэдэ үдэшэхээ МНР-эй партийно-правительственна делегаци космодромдо ерэһэн байгаа. МНРП-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Ж. Батмунх, МНРП-гэй ЦК-гай секретарь Г. Адья, МНР-эй обороныш министр Ж. Авхиа, Монголой Наукануудай академиин президент Б. Ширендыб гэгшэд тэрэнэй бүридэлдэ ороно. СССР-эй Наукануудай академиин «Интеркосмосой» соведэй түрүүлэгшэ академик В. А. Котельников эдэнэртэй хамта ябалсаба. Айлшад космодромой үзэсхэлэн һайхан газарнуудые хараа, хотын ээдтэн уулзаа, пионернүүдэй ордондо хүрэхэдэнь, эдир космонавтнуудай клубай гэшүүд тэдэнние угтаа. Экспедициин научна программа тухай Монголой академиин хүтэлбэрилэгшэһөө асуубабди. Совет-монгол гушаад турщалга хэхэ түсэбтэйбди гэжэ тэрэ мэдээсэбэ.

Эдэнэй олонхид «Интеркосмос» гэдэг программын үндэһөөр Монгол орондо хэгдэжэ байһан замбуулинай шэнжэлгэнүүдэй онсо шэнжэтэй байһые элирхэйлэн харуулна. Эдэнэр замбуулинай дайдаһаа Газарые, байгаалиин баялигуудые шэнжэлхэ хэрэгтэ зорюулагданхай. Совет-монгол экипажай ниидэлгэ Монгол орондо эрдэм наукые хүгжөөлгэдэ ехэ нүлөө үзүүлхэ, манай арадуудай хани харилсаае бэхижүүлхэ байна гэжэ Б. Ширендыб тэмдэглээ. Социалис оронуудай космонавтнууд гансал эрдэм наукын, арадай ажахын аша туһада хүдэлнэ бэшэ, харин политическэ айхабтар шухала удхатай үүргэ дүүргэнэ гэжэ Леонид Ильич Брежнев КПСС-эй XXVI съезд дээрэ энээн тухай тон зүбөөр хэлэһэн байна гэжэ тэрэ мэдүүлээ. Термоядерна дайнай аюулые зайсуулан сараха талаар уласхоорондын комитет байгуулха тухай съездын трибуна дээрэһээ соностоһон уряада харюусаһан дэлхэйн түрүү үзэлтэй эрдэмтэдэй хүдэлөө ондо, Монголой эрдэмтэд эдэбхитэйгээр дэмжэнэбди.

Советскэ Союз замбуулинай дайда руу хүн түрэлтэндэ замыень нээгээ, мүнөө элдэб оронуудай эрдэмтэд тэрэ замаарнь дабшана гэжэ президент хөөрөгөө үргэлжэлүүлбэ. Замби түбиние шэнжэлхэ хэрэгые эхилэгшэд замбуулинай дайдые уласхоорондын харилсаанай газар болгохо үүсхэл гаргаба. Эгээл иимэһээ совет эрдэмтэдтэй хамта социалис оронуудай мэргэжэлтэдэй бодото дээрэнь ээлүүлжэ байдаг «Интеркосмос» гэдэг программые дэлхэйн эрдэм наукын алтан жасада, мүн социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай бэелүүлжэ байдаг эб найрамдалай политикада адли тэгшээр бэшэжэ болоно.

Совет космонавтикын эб найрамдалта хараа түсэбүүд тухай Юрий Гагаринһаа үлүү һайнаар элирхэйлэн хэлэжэ шадахагүйш гэжэ онгосын командир Владимир Джанибеков ниидэлгын урда тээ хэлээ. Тэрэ иигэжэ хэлээ һэн: Манай түби дэлхэй — замбуулинай ехэ онгосо мүн, энэ онгосын экипаж — дэлхэйн бүхы арадууд манай түби дэлхэйе хэтэдээ мүнхэ байлгахын тула, тэрэнние һалбаран сэсэглэһэн зандань үри сада-нартаа үлөөхын тула амгалан тайбанаар ажаһууха ёһотой.

Аха дүү хоёр оронэй гербнүүдтэй скафандрнуудые үмдэһэн хоёр космонавт иимэ һайн һайхан уг зорилготойгоор «Салют-6» тээшэ, хани барисаанай замбуулинай зам тээшэ мүнөөдэр ниидэбэ бшуу.

Н. ЖЕЛЕЗНОВ,
ТАСС-ан тусхай корр.

* Байконур, космодром.

СОЦИАЛИС ОРОНУУДААР

...МАРАН БҮТЭЭН ГАРГАГДАНА

БЕЛГРАД. Мауванска... ...вница хотын судовер... коллектив томо хэм... ...эй автомашинануудые ...лан зөөхэ тусхай ката... бүтээн гаргадаг бо..., һимэ түхэлэй онгосо... Югославида түрүүшын... үйлэдбэрилэжэ захал... гээшэ. Мүнөө үедэ дэл... хэдэн арбаад оронэй ...ар судоверфиин кол... танкернуудые, сей... ...ууудые, өөрөө ябадаг ...уудые, буксирнуудые гаргажа үргэлжэл... Югославиин энэ пред... Советскэ Союзтай ... харилсаа холбоотой ... Каспиин далай дээрэ ябаха нефть олзо... ...шодой байрладаг плат... хангаха тусхай тү... гурбан онгосо үнгэр... ...жэлдэ СССР-эй захи... эндэ бүтээгдээ һэн.

УЯЛГАНУУД БЭЕЛҮҮЛЭГДЭЭ

УЛААН-БААТАР. КПСС-... XXVI съездын хүндэлэл... Монголой Арадай Рес... ...ликын арадай ажахын ...ективүүдэй дунда дэлгэр... социалис мүрысөөнэй ...нуудые оронэй профсою... ...ай Түбэй совет гаргаба. ... вахтада жагсаһан ...шадай элидхэлнүүд ао... ... уялгануудай амжалта... ...аар бэелүүлэгдэжэ бай... ...гэршэлээ юм.

«Эрдэнэт» гэжэ ашагта ...малал шанаржуулгын ...-совет хамтын ком... ..., ниислэл хотын ... ба оёдолой пред... ...нуудай үйлэдбэриин ..., Улаан-Баатарай ... замай коллективууд ...алис мүрысөөнэй манлай... ...дошаа юм.

«Эрдэнэт» гэжэ комбина... интернациональна эотэй ... коллектив үнгэрһэн ... түсэбтэ даабарие ...хоногоор уридшалан бэе... ...гэжэ Монголой хэблэл ... һэн.

КПСС-эй XXVI съездын ... үдэр комбинат ...дапан элшэ хүсэн ба ... дээрэ хүдэлжэ га... юм.

ЭРДЭМ НОМГҮЙ ...ЫЕ УСАДХАЛГА

...ВЬЕНТЬЯН. Лаосой Чам... гэжэ томо провинци... нэгэндэ таба хахад ... мянган хүн эрдэм ... байдал усадхаха зо... ...ор нээгдэһэн курса... дүүргэһэн тухайгаа ...шэлгэ абаба. Тэдэнэй ...инь эхэнэрнүүд гэжэ ... тэмдэглэмээр.

Лаосой Арадай-Демокра... Республикада эхил... эрдэм номгүй байдалтай ... бүхэнациональна кам... шиидхэхы шатадаа ... Үнгэрһэн жэлдэ дүү... гурбан жэлэй түсэбэй ... гаргахада, хуулиин на... ...сэгшэдэй 80 процентнь ..., бэшэжэ шадаха бо... гэжэ элирүүлэгдээ.

Лаосой правительствын ... абаһан социалис хүг... шэнэ табан жэлэй ... ёһоор орон дотор ...нитын эхин пурасал ...үүлхэ эрхэ байдал ой... жэлнүүдтэ хангагдаха ...

(ТАСС).

ТҮБЭЙ АЗИИН АРАДУУД ТУХАЙ

Үнгэрэгшэ жэлэй эсэс багаар, энэ жэлэй эхеэр Буряадай филиалай Ниитын эрдэмэй институт хэдэ хэдэн номуудые хэолүүлжэ гаргаба. Тэдэнэй нэгэн гэхэдэ, «Түб Азиин арадуудай соёл шэнжэлгэ» гэжэ нэрэтэй ном болоно. Буряадай филиалай полиграфиин участок энэ суглуулбари хэблэһэн байна.

Ниитын эрдэмэй институдай Зүүн зүгэй түүхэ шэнжэлдэг эрдэмтэдэй статьянууд энэ ном соо гол хүлэб ороо. Монголой Арадай Республикын социализм байгуулгаяа түгэсхэжэ байһан тухай дэлгэрэнгыгээр харуулһан эрдэмтэд Д. Б. Улымжиев, Ш. Б. Чимитдоржиев гэгшэдэй статьягаар суглуулбари нээгдэнэ. Агуу ехэ Октябриин революциин нүлөөн доро Монголдо арадай революциин болоһон тухайда, тэрэнние ударидагша Арадай революционно партиин байгуулагдаһан тушаа авторнууд тогтоно. 1920 оной намар В. И. Ленинтэй Сүхэ-Баатар түрүүтэй Монголой делегаци уулзажа, Совет Росситай хэлсээ хэһэн ушар хадаа Монголой арадай революциин илаха хэрэгтэ онсо удха шанартай байһан гээд эндэ тэмдэглэгдэнэ. Совет Росси Монголой Арадай Республика хоёрой хоорондохи хани харилсаанай улам үргэдэһэн тухайда, энээнэй аша үрөөр МНР-эй экономикын, соёл гэгээрэлэй болоод бусад һалбаринуудай хүгжэһэн тухайда авторнууд түүхэлнэ, феодальна шатада байһанаа, капиталис хүгжэлтын үе сагые алад гаража, шэнэ социалис байгуулалтада орохо ябадалдань бэрхэшээлнүүдэй тохёолдоһониинь ойлгосотой.

Энэ үе соо гэхэ гү, али жараад онуудай гаратар МНР-тэ ямар хубилалтануудай болоһон тухайда, арадай ажахын бүхы һалбаринуудай ургаан хүгжэлтэ, түйлаһан амжалтануд тухайдань авторнууд дэлгэрэнгыгээр тогтоно. Энэ хугасаа соо промышленностиин шэнэ түб газарнуудай-городуудай бии болоһон тухай эндэ хэлэгдэнэ, тоо, баримтанууд дурдагдана. Иигэжэ МНР хүгжэлтынгөө шэнэ шатада—социалис общество байгуулга түгэсхэхэ шатада ороһон байна гэжэ тобшолол хэгдэнэ.

Монголой Арадай Республика 1962 ондо Харилсан туһалалсалгын экономическа Соведтэ — СЭВ-тэ ороһон байна. Тиигэжэ МНР-эй Советскэ Союз болоод социалис бусад оронуудтай али олон талын харилсаагаа, нэн түрүүн экономико болон эрдэм, техникын талаар харилсаагаа үргэдхэхэ хэрэгтэнь шэнэ шата эхилһэн юм. Хани харилсаагаа улам үргэдхэһэнэй ашаар арадай ажахын капитальна барилгада мүнгэ ехээр һомолдог, экономикынь аша үрэ ехэтэйгээр, хурдан түргэнөөр хүгжэдэг болоһон байна. Һүүлэй жэлнүүдтэ промышленна продукцинь жэл бүри 10 процентээр нэмэдэг байна. 1971 — 1975 онуудай туршада промышленна продукци 4 дахин ехээр гаргагдадаг болоо гэхэ мэтын тоо, баримтануудые эрдэмтэн Н. В. Цаикин дурдана.

Элүүрые хамгаалха талаар МНР Советскэ Союз хоёрой хоорондохи хани барисаанай хүгжэһэн тухайда эрдэмтэн Р. Л. Балдаев түүхэлэн харуулна. Эмнэлгэ-пэргылэмжын хүдэлмэри эрхилхэ талаар Росси Монгол орон хоёрой холбоон үнгэрэгшэ зуун жэлэй эсэс багһаа эхитэй байна. Монголой арадай революциин илаһанай удаа иимэ холбооной бүри үргэдэһэниинь ойлгосотой ааб даа.

Монгол ороной эрдэмтэдэй хэлэ, бэшэгэй талаар хэжэ байһан шэнжэлгэнүүдые эрдэмэй доктор Л. Д. Шагдаров статья соогоо харуулна. Хэблэлэй талаар совет-монгол хани барисаанай түүхэ тухайда, Монголые шэнжэлэгшэ А. В. Игумнов тушаа, зүүн зүгэй түүхын элитэ шэнжэлэгшэд Н. Я. Бичурин, Д. Банзаров, профессор Г. Ц. Цыбиков тухайда һонин һонин дурдалганууд суглуулбарида оруулагдаа.

Үшөө 1913 оной мартын 6-да «Шинэ толи хэмээх бичиг» (пүүлдэнь хурянгыгаар «Шинэ толи» гээд хэлэгдэдэг болоһон) гэжэ научна журнал хуушан монголоор хэолэгдэһэн юм. 1914 онһоо газетэ болоод гарадаг болоһон. Иигэжэ арбаад онһоо эхилжэ, Монголдо эрдэм дэлгэрүүлхэ хэрэг эхилһэн болоно.

Мүн Түбэдэй соёл, уран зохёол тухай статьянууд суглуулбарида оруулагданхай. Мүн Монголой соёл, гэгээрэл, элүүрые хамгаалга тухай, бусадшье асуудалаар гараһан номууд тушаа рецензинүүд эндэ бии. Иигэжэ зүүн зүгэй түүхээр һонирхогшодто зорюулагдаһан ном гараба.

Д. ЖУГДУРОВА.

НОМОЙ ТАГ

Хилын саанаһаа

ТАСС АПН

ХАНИ БАРИСААМНАЙ БЭХИЖЭНЭ

УЛААН-БААТАР. Монголой ниислэл хотодо совет барилгашадай барипан совет эрдэм, соёлой байшан соо миллиондохи хүн орожо хараһан байна. Баригдаһанһаа хойшо тэрэ түрүү дүй дүршэл болон эрдэм мэдэсээ халан абалсалгын ёһотойл һургуули, Улаан-Баатарай ажалшадай амаралтын газар болонхой. Энэ жэлдэ КПСС-эй XXVI съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые ноебтэрүүлэн дэлгэрүүлгэдэ эндэ гол анхарал хандуулагдана. Совет коммунистнуудай дээдэ хуралдаанда зорюулагдаһан олон тоото фотовыставкэнүүд, саг үргэлжэ хүдэлдэг номой экспозицинууд нээгдэһэн байгаа.

Энэ байшан соо үнгэргэгдэдэг хани барисаанай үдэшэнүүд, аман үгын журналнууд, научна конференцинүүд олоной дунда алдаршанхай. Элдэб һонирхолтой хүнүүд эндэ дуратай юумэеэ олоно шадаха байна. СССР болон социалис хани нэгэдэлтэ бусад оронуудай ленинскэ гадаадын политика тухай, Советскэ Союзай ба МНР-эй экономическа харилсаанай хараа түсэбүүд тухай лекцинүүд хүнүүдэй анхарал татадаг, һонирхол үүсхэдэг юм.

НИКАРАГУАГАЙ МИД-эй НОТО

МАНАГУА. США-гай газар дайда дээрэ тусхай лагерьнуудай бии байһые мүрдэн шэнжэлхэ эрилтэтэй ното Никарагуагай Гадаадын хэрэгүүдэй министерство США-гай гүрэнэй департаментда эльгээбэ. Сомосын урдын гвардеецүүд һүйдхэлтэ ябуулгануудта, Никарагуада добтолгодо эдээн соо бэлдэнэ. Иимэ лагерьнуудай оии байлга Никарагуагай аюулгүй байдалда хоро хүргэнэ, уласхоорондын эрхын хуули ёһонуудые хазагайруулна гэжэ ното дотор хэлэгдэнэ.

Гүрэнэй секретарь Хейг дары харюу үгэхэ аабза гэжэ Никарагуагай правительство хүлеэнэ гээд Никарагуагай гадаадын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо В. Тиноко мэдүүлбэ. Хэрбээ энэ тусхай нотодо харюугай абтаагүй һаань, Революционно правительство энэ асуудалые ООН-ой, Америкын гүрэнүүдэй эмхиин, уласхоорондын бусад органуудай зүбшэн хэлсэлгэдэ табиха баатай болохо юм гэжэ тэрэ хэлээ.

ИСПАНИ. Ороной ниислэл Мадрид Европын эгээн гоё һайхан хотонуудай нэгэн юм. Эндэ элдэб үе сагай болон эпохонуудай түхэл шэнжэ бэедээ шэнгээһэн гэр байранууд, үйлсэнүүд олон юм. Тэдэнь барандаа испан арадай эрхэ сүлөөгэйнгөө түлөө тэмсэлтэй, түүхэтэй нягта холбоотой. Һүүлэй жэлнүүдтэ эндэ шэл ба бетоноор баригдажа, тэнгэри өөдэ дүүлиһэн шэнэ түхэлэй байшангууд үндын бодоно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Мадридай нэгэ булан үйлсэдэ.

ТАСС-ай фотохронико.

СЪЕЗД ХҮДЭЛМЭРЕЭ ДҮҮРГЭБЭ

БРАТИСЛАВА. Словакиин Компартиин ээлжээтэ съезд эндэ хүдэлмэреэ дүүргэбэ. Тэрэ Центральна Комитедэй тоосоото элидхэлые һайшаагаад, «1981 — 1985 онуудта ЧССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүдтэй» зохилдуулан, Словакиин Социалис Республикые саашадань хүгжөөхэ харгы замуудые тодорхойлоо. ЦК-гай Пленум боложо, КПЧ-гэй ЦК-гай Президиумэй гэшүүн И. Ленарт КПС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретаряар дахинаа һунгагдаба.

Словакиин коммунистнууд хүгжэлтэ түгэс социализм байгуулгын программые бэелүүлгэдэ горитой хубитаяа оруулхые шиидэнхэй гэжэ И. Ленарт съездые хааха-даа тэмдэглээ. Советскэ Союз болон бусад социалис оронуудтай хани барисаан, харилсаа холбоон ЧССР-эй национальна аюулгүйе, тэрэнэй мүнөөнэй ба ерээдүйн байдалые хамгаалха түшэг тулгуури болоно гэжэ тэрэ хэлээ. СССР-тэй ээм ээмээ ниилүүлэн дабшажа, эб найрамдалай түлөө тэмсэнэбди.

ПОРП-ын ЦК-гай ПОЛИТБЮРОГОЙ ЗАСЕДАНИ

ВАРШАВА. ПОРП-ын ЦК-гай Политбюрогой заседани эндэ боложо, орон доторхи социально-политическэ байдалые хаража үзэбэ.

Һүүлэй үдэрнүүдтэ Польшодохи үйлэ хэрэгүүдэй түгшүүрилтэй болоһонһоо уламжалан, орондомнай ехэ аюул тохёолдооб гэжэ ПОРП-ын ЦК-гай Политбюро батална. Орон доторхи социальна түгшүүрилые гаталан дабажа, байдалаа тогтууритай болгохо талаар шэглүүлэгдэһэн партиин, гүрэнэй ба патриотическа бүхы хүсэнүүдэй хүсэлэл оролдолгонууд буруу һүргэгдөө. Бүхы полягуудай аша туһада энэ аюултай байдалһаа гараха арга бэдэрхэ хэрэгтэй.

Олониитын һанал бодолые хараада абажа, хөөрэлдөөнүүдые, хэлсээнүүдые хээд политическэ арга хэрэгсэлнүүдээр хёмороо зүрилдөөнүүдые гуримшуулжа, оронойнгоо байдалые заһаруулха гээшэ партиин ажал ябуулгын хэлбэришэгүй хараа шугам болоно гэжэ ПОРП-ын ЦК-гай Политбюро заана. 90 хоногой турша соо аалин намдуу байха гэһэн ПНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын уряа, правительствын программа иимэ хараа шэглэл баримталгын шухала гэршэ жэшээ болоно. Тиимэһээ мүнөө бүхы буһалгаануудые зогсоохо шухала.

Дурадхагдаһан аалин нам 90 хоногой оройдоол гурбанай нэгэ хубинь үнгэрөө. Энэ үе соо тодорхой хүдэлмэри хэгдэжэ, зарим шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ амжалта түйлагдаа. Иимэ хараа бодол профсоюзуудай гэшүүдтэ, «Һаналаа нэгэдэлгын» олохон ажал ябуулагшадта найдал түрүүлбэ. Гэбэшье һүүлэй үедэ элдэб районуудта онсо ондоо шалтагаануудаар хёмороо зүрилдөөнүүд болобо. Ээрхэг түримхэй аргануудаар орон доторхи түгшүүрилые улам шангадхажа, ажабайдалые бүри хүндэ хүшэр болгохо зорилготой хүнүүдэй оии байһыень эдэ баримтанууд элирхэйлнэ.

Быдгощэхи үйлэ хэрэгүүд энээнние элирхэйлэн харуулна. «Һаналаа нэгэдэлгэ» гэжэ профсоюзай нэгэдэлэй нютагай органуудай дэмжэлгээр нэгэдмэл таряашадай партиин воеводско комитедэй байшангые булимтаран эзэмдэһэн байна. Воеводско арадай Соведэй байшангые эзэлхэ һэдэлгэ хёмороо зүрилдөөе улам шангадхана. Иимэ ябуулганууд хуули ёһые хазагайруулна, ниитын ажабайдалай гол ёһондо зүришэнэ.

Бодолжотой, харюусалгатай байха, али бүхы харата ябуулгануудые зайсуулан сарахын тула һэримжэтэй байха, Польшын Арадай Республикын аша туһада эсэргүүгээр шэглүүлэгдэһэн бүхы ябуулганудые зайсуулан сараха уряатайгаар ПОРП-ын ЦК-гай Политбюро партиин бүхы гэшүүдтэ, бүхы полягуудта хандаба.

ҺУНГАЛТА БОЛОБО

ПНОМПЕНЬ. Кампучиин ниислэл хото һайндэрэйхеэр шэмэглэгдээ. Хаа хаанагүй улаан тугууд, уряа лозунгнууд харагдана. Ниислэл хотын районуудай арадай комитедүүдэй — арадай засагай нютагай зургаануудай һунгалта Пномпениин сүлөөлэгдэһэнэй һүүлээр түрүүшынхеэ үнгэрэгдэжэ байна.

Хүдэлмэришэд, таряашад, багшанар, студентнэр, дүн хамта 2256 хүн арадай кандидадуудаар дэвжүүлэгдэнхэн.

Засагай нютагай зургаануудай һунгалта ороной хүгжэлтэдэ шэнэ шата нээнэ, общественнэ хүгжөөлгын бата найдамтайгаар дабшажа ябаһые, революциин түйлалтануудые хамгаалхаар, залуу республикын дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсахые һэдэгшэдтэ эсэргүүгээр бүхы арадай тэмсэхээр шиидэнхэй байһые харуулна.

1979 оной январиин 7-һоо хойшо Кампучиин ниислэл хото танигдашагүй болоогороо хубилаа. Архитектурын памятнигууд дахинаа үзэсхэлэн һайхан болгогдоо, байрын гэрнүүдэй кварталнууд урган бодоо. Городой электростанци дүүрэн хүсөөрөө хүдэлнэ. Ниислэл хотын коммунальна ажахы удаа дараалан гуримшуулагдажа байна. 18 больница ба поликлиникэ нээгдээ. Һургуулиин наһанай бүхы үхибүүд һурана.

Бирмын арадай һуглаанай сесси

РАНГУН. Бирмын хоёрдохи зарлалай Арадай һуглаанай долоодохи сесси эндэ хүдэлмэреэ дүүргэбэ. Тэрэ ороной экономическа хүгжэлтын түсэбые, 1981-82 онуудай финансын жэлэй гүрэнэй бюджедые, эмхидхэлэй хэдэ хэдэн асуудалнуудые хаража үзэһэн байна.

Депутадууд конституцида заһабари оруулба. Тэрэнь Арадай һуглаанай этигэмжэ түлөөлэлгэнүүдэй болзорые хубилгаха арга олгохо байна. Бирмын президент У Не Вин, премьер-министрэй орлогшо У Тун Тин түгэсхэлэй заседани дээрэ үгэ хэлэбэ. Эдэнэр ороной экономическа хүгжэлтын, үргэн хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилгые ехэдхэлгын, контрабандатай тэмсэлэй асуудалнуудта дэлгэрэнгыгээр тогтоо.

СҮҮДХЭ СООХИ САГАЙ ХУБААРАЛГА БА ЗУНАЙ ХАҺА

В. БОИЦОВ,

СССР-эй НЭГЭ ЯНЗЫН БА ДАБТАГДАДАГ САГЫЕ ТОГТООХО ГҮРЭНЭЙ КОМИССИИН ТҮРҮҮЛЭГШЭ. ГОССТАНДАРТЫН ТҮРҮҮЛЭГШЭ

«СССР-эй газар дээрэ сагые ондоогоор тоолохо гурим тухай» тогтоол СССР-эй Министрнүүдэй Совет баталан абаа. Тэрэ хадаа СССР-эй хуулинуудай Суглуулбарида оруулагдаха, тиигээд арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлhээ эхилээд, манай ажабайдалай нэгэ жэгдэ дабшасые тодорхойлдог болохо байна.

Энэ тогтоолой ёhоор хоёр гол асуудалнууд шиидхэгдэхэ гэбэл:

— сүүдхэ соохи сагай хубааралгын хилэнүүдые нарибшалан тододхолго ба сүүдхэ соохи саг тоололгодо үзэгдэдэг хазагайруулганууды усадхалга;

— «зунай» саг нэбтэрүүлгэ.

Советскэ Союзай газар дайдын туйлай ехэ байhан дээрэhээ сүүдхэ соохи сагай хубааралгые тоолохо гурим тогтоолгодо илангаяа шухала удха шанар олгогдоно.

Бидэндэ дадал болоhон километрhээ анхаралаа зайлуулжа, бүмбэрсэг дэлхэй дээрэхи сүүдхын 24 часай 11 частань манай орон оршодог гэжэ hанаад үзэебди. Энэмнай ямар удхатайб гэхэдэ, Москвада хахад hүни байхадань, Чукоткодо үдэрэй 10 час байха болоно. Тэрэ үедэ байhан административна хубааралгын үндэhөөр, мүн сүүдхэ соохи сагай хубааралгын уласхоорондын гуримай үндэhөөр үшөө 1919 ондо правительство хадаа сагай хубааралгын хилэнүүдые тодорхойлhон байгаа. Тиимэhээ, жэшээнь, Сибириин ба Алас-Дурна зүгэй ашаглагдаагүй районуудта эдэ хилэнүүд гол мүрэнүүд дээгүүр, уhанай хахалбари гү, али меридианууд дээгүүр гарадаг байhан.

Совет засагай жэлнүүдтэ социально-экономическа тон гүнзэгы ехэ хубилалтанууд болоо. Территориально-үйлэдбэриин хүсэн түгэлдэр шэнэ комплекснууд байгуулагдаа. Оронoймнай зүүн зүгтэхи районуудай улад зон нилээд ехээр олошороо. Шэнэ городуудай, районуудай, областьнуудай бии болоходо, оронoймнай карта нилээд горитойгоор хубилаа, зарим районуудай хоорондохи экономическа, социальна ба соёлой холбоо барисаан хубилаа. Иимэ эрхэ байдалда сүүдхэ соохи сагай хубааралгын уласхоорондын гуримые болон географиие хүтэлбэри болгохо гээшэмнай мүнөө болоходо багадаад байна бшуу. Транспортын ба хэлхээ холбооной хүдэлмэриин гуримые, радио ба телевизионно программануудые абаха талаар улад зондо эгээл таатай hайн эрхэ сагые хараадаа абаха шухала.

СССР-эй Нэгэдэмэл энергосистемэдэ сүүдхэ соохи сагай хубааралга онсо удха шанартай юм. Сүүдхэ соохи сагай хубааралга хадаа элшэ хүсэ ехээр хэрэглэдэг территориальна комплекснуудай хүдэлмэриин үе үенүүдые сагай талаар урда, хойно болгожо байгаад, элшэ хүсэ тон ехээр хэрэглэдэг үеые тэгшэдхэн тарааха ябадал хангана. Энэ ушар тус системын хүдэлмэриие нилээд горитойгоор хүнгэдхэнэ, тэрэнэй шахардуу үеын ехэ хүсые бага болгохо арга олгоно.

Сагые тус тус нютагуудта тудуулан хубааралгын талаар саг тоолохо тогтоогдомол гуримые мүнөө 47 миллион хүнүүдтэй 30 автономито округууд, хизаарнууд ба областьнууд эбдэдэг байна. Эдэ нютагуудтахи сагай 1 гү, али 2 часаар баруун тээшээ болгогдошоод байхада, «шахардуу» сагта энергосистемэдэ хүртэдэг ниитэ ажал хүдэлмэри ехэ болодог юм. Иимэ эбдэлгые усадхаад байхада, нэмэлтэ электрын элшэ хүсэн алмагдаха, харин гол шухалань гэхэдэ, СССР-эй Нэгэдэмэл энергосистемэдэ хүртэдэг эгээн ехэ ниитэ ажал хүдэлмэриие бага болгохо арга олгохо бшуу.

Урдынхидаал мэтэ, сүүдхэ соохи тус тус сагуудта оронoймнай хубааралгын үндэhэ hуурինь уласхоорондын гурим болоно. Захиргаанай талаар хубааралгын тогтонижоhон байдалhаа уламжалан, сүүдхэ соохи сагай хубааралгын бии байгаа хилэнүүд шадаха зэргээр үлөөгдэнхэй гээшэ. Сүүдхэ соохи сагай хубааралга шэнэ районуудай, областьнуудай, округуудай бии болоhон газарнуудта гол түлэб хубилгагдаhан байна. 11-дэхи табан жэлдэ бэелүүлэгдэхэ манай түсэбүүдтэ түлишэ ба элшэ хүсэ тон ехээр алмаха алмалта, тэрэ тоодо тусхай зорилготой техническэ политикатай холбоотой алмалта хараалагдаха ёhотой гэжэ КПСС-эй ЦК-гай октябриин Пленум дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежнев хэлээ hэн. Тус тогтоолоор хараалагдаhан «зунай» саг гэдэгые нэбтэрүүлхэ гээшэ энэ талаар абтаха тодорхой хэмжээнүүдэй нэгэниинь болоно.

1981 онhоо эхилжэ жэл бүри Советскэ Союз доторхи бүхы часууд апрелиин 1-hээ 1 часаар урагшаа, октябриин 1-hээ хойшоо болгогдодог байха. Тиимэ болохолоороо, зунай үеын сагые тоололго мүнөө байгшатай сасуулбал, 1 часаар урагшаа болгогдохо юм.

Капитальна гаргаша хэрэглэхэгүй энэ хэмжээ ябуулга хадаа сүүдхэ соохи гэрэлтэй сагые үлэмжэ hайнаар хэрэглэхэ, тиигээд тэрэнэй эсэстэ гэрэлтүүлгэдэ хэрэглэгдэдэг электрын элшэ хүсэ нэмэээн алмаха арга олгохо байна. «Зунай» саг нэбтэрүүлгэ социальнашье горитой удха шанартай. Нэмэлтэ час хадаа манай ажабайдалда ямаршье таарамжа зохидгүй байдал оруулхагүй. Харин ажалшад хүдэлмэриингөө hүүлээр амарха амаралтаяа үлэмжэ hайнаар эмхидхэхэ нэмэлтэ арга боломжотой болохо юм. Энэ ушар зундаа оршон байгаалида гараад байхадаа, хүнүүд бэеэ элүүржүүлхэ байна. Энэнь илангаяа шухала. СССР-эй Элүүрые хамгаалгын министерствын тобшолол хэлhэнэй ёhоор, зундаа сагай шэнэ гуримда орохо ябадал хүнэй бэеын хаhа бүхэндэ хубилдаг биоритмтэй тон ехээр тааралдадаг, тиигээд эсэсэй эсэстэ бэеын элүүр энхэдэ аша туhатай байдаг.

Мүнөө «зунай» саг дэлхэйн олохон оронуудта, жэшээнь, США-да, Англида, Францида, Италида. Чехословакида, ГДР-тэ, Польшодо, Болгарида үргэнөөр хэрэглэгдэдэг. Энээнэй социальна ба экономическа удха шанарые хараада абалсан, Советскэ Союз мүндэлhэн түрүүшынгээ жэлнүүдhээ эхилжэ «зунай» сагые хэрэглэдэг байгаа. Энэ саг правительствын тусхай тогтоолнуудаар нэбтэрүүлэгдэдэг hэн. Харин 1930 онhоо эхилжэ бүхэли жэлэй «декретнэ» саг гэдэг нэбтэрүүлэгдэhэн юм. Тэрэ гэhээр 50 жэлэй турша соо сүүдхэ соохи сагай хубааралгын уласхоорондын гуримтай сасуулбал, сагнай 1 часаар урид болгон тоологдодог байна.

Совет засагай жэлнүүдтэ электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгэ ба хэрэглэлгэ хэмжээлэшэгүйгөөр ехэ болоо. Тэрээн шэнгеэр «декретнэ» болон «зунай» саг нэбтэрүүлгын ашаг үрэ дээшэлээ. Шэнжэлхы эмхинүүдэй сэгнэhэнэй ёhоор, «декретнэ» ба «зунай» саг бүхы дээрээ жэлдээ 7 миллиард киловатт-час алмаха жэшээтэй. Энэ хадаа хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиин hалбаринуудта электрын элшэ хүсэнэй хахад жэлэй хэрэглэмжые харюулха болоно.

СССР-эй газар дээрэ сагые тоололгын ниитэ гурим СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолоор нэбтэрүүлэгдэнхэй. Тэрэниие нэбтэрүүлхэ тушаа министерствэнүүд, албан зургаанууд, арадай депутадуудай нютагай Соведүүд ехэ хүдэлмэри ябуулха үүргэтэй. Энэ ажал ябуулгые зохилдуулан тааруулха хэрэг СССР-эй нэгэ янзын ба дабтагдадаг сагые тогтоохо Гүрэнэй комиссида Министрнүүдэй Совет даалгаhан байна. Энэ комиссида орон доторхи сагые тоололгын асуудалнуудтай эгээл ехээр холбоотой министерствэнүүд болон албан зургаануудай түлөөлэгшэд оролсоно. Сагай асуудалнуудаар Комиссиин гаргаhан шиидхэбэринүүдые гүрэнэй захиргаанай бүхы органууд уялгата ёhоор дүүргэдэг байха.

Комисси хадаа шэнэ гуримда оролготой холбоотой хэмжээ ябуулганууды үнгэргэлгын методико хаража үзөөд баталха, «зунай» саг нэбтэрүүлгын ашаг үрые сэгнэхэ тушаа хүдэлмэри эмхидхэхэ, сагые тоололгын гурим дам саашадань нарижуулан hайжаруулха дурадхалнуудые хаража үзэхэ болоно.

Сагые тоолон гаргаха тушаа баталан абтаhан гурим нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ арадай депутадуудай нютагай Соведүүд гол үүргэ дүүргэхэ ёhотой. Тэдэнэр правительствын баталан абаhан тогтоол тухай улад зондо үргэнөөр мэдээсэхэ хүдэлмэри эмхидхэхэ, тэрэнэй социальна ба экономическа удха шанарые тайлбарилан ойлгуулха болоно.

Сагые тоолон гаргаха шэнэ гуримда оролгын хүдэлмэри эхилээд байна. Энэ хүдэлмэридэ Госстандартын нютагуудтахи органууд эдэбхитэйгээр хабаадалсаха юм. Тэдэнэр энэ тогтоолой гол дуримүүдые тайлбарилан ойлгуулха, сагые тоолон гаргаха шэнэ гуримда оролгын хойноhоо хиналта бэелүүлхэ хэрэгтэ нютагай Соведүүдтэ туhа хүргэхэ уялгатай.

СҮҮДХЭ СООХИ ТУС ТУС САГУУДТА ХАБААДУУЛАГДАҺАН СССР-эй РЕСПУБЛИКАНУУД, ХИЗААРНУУД, ОБЛАСТЬНУУД, АВТОНОМИТО ОКРУГУУД БОЛОН РАЙОНУУД

САГАЙ ТАЛААР II-дохи ХУБИИН НЮТАГУУД:
РСФСР:

Карелиин АССР, Белгородско, Брянска, Калининградска, Калининска, Калужска, Курска, Ленинградска, Московско, Мурманска, Новгородско, Орловско, Псковско, Смоленскэ, Тульска областьнууд.

БЕЛОРУССИИН, ЛАТВИИН, ЛИТВАГАЙ, МОЛДАВИИН, УКРАИНЫН, ЭСТОНИИН СОЮЗНА РЕСПУБЛИКАНУУД.

САГАЙ ТАЛААР III-дахи ХУБИИН НЮТАГУУД:
РСФСР:

Дагестанай, Кабардино-Балкариин, Хальмагай, Марийска, Мордвагай, Хойто-Осетиин, Татарай, Удмуртиин, Чечено-Ингушетиин, Чувашай автономито республиканууд.

Краснодарай, Ставрополиин хизаарнууд.

Архангельска (Ненецкэ автономито округ оруулангүйгөөр), Астраханска, Владимирска, Вологодско, Волгоградска, Воронежско, Горьковско, Ивановска, Кировскэ, Костромской, Куйбышевска, Липецкэ, Пензенскэ, Ростовско, Рязанска, Саратовска, Тамбовско, Ульяновска, Ярославска областьнууд.

АЗЕРБАЙДЖАНАЙ, АРМЕНИИН, ГРУЗИИН СОЮЗНА РЕСПУБЛИКАНУУД.

САГАЙ ТАЛААР IV-дэхи ХУБИИН НЮТАГУУД
РСФСР:

Башкирай, Коми автономито республиканууд.

Ненецкэ автономито округ (Архангельска область).

Курганска, Пермскэ, Свердловско, Челябинска, Оренбургска областьнууд.

Новая Земля арал, Колгуев арал, Земля Франца Иосифа аралнууд.

КАЗАХАЙ ССР:

Актюбинска, Гурьевска, Уральска, Кзыл-Ордынска, Кустанайска, Мангышлакска областьнууд.

ТУРКМЕНИИН ССР;
УЗБЕГЭЙ ССР;

Каракалпакска АССР, Бухарска, Кашкадарьинска, Самаркандска, Сурхандарьинска, Хорезмскэ областьнууд.

САГАЙ ТАЛААР V-дахи ХУБИИН НЮТАГУУД
РСФСР;

Омско, Тюменскэ областьнууд.

КАЗАХАЙ ССР:

Алма-Атинска, Восточно-Казахстанска, Джамбульска, Джезказганска, Карагандинска, Кокчетавска, Павлодарска, Северо-Казахстанска, Семипалатинска, Талды-Курганска, Тургайска, Чимкентскэ, Целиноградска областьнууд.

КИРГИЗЭЙ ССР;
УЗБЕГЭЙ ССР:

Андижанска, Джизакска, Наманганска, Сырдарьинска. Ташкентскэ, Ферганска областьнууд.

ТАДЖИГАЙ ССР

САГАЙ ТАЛААР VI-дахи ХУБИИН НЮТАГУУД
РСФСР:

Тувын АССР, Алтайн, Красноярска (Эвенкийскэ автономито округ ба Таймырска (Долгано-Ненецкэ) автономито округой Хатангска районие оруулангүйгөөр) хизаарнууд.

Кемеровскэ, Новосибирскэ, Томско областьнууд.

САГАЙ ТАЛААР VII-дохи ХУБИИН НЮТАГУУД
РСФСР:

Буряадай АССР, Эрхүүгэй область, Эвенкийскэ автономито округ, Таймырска (Долгано-Ненецкэ) автономито округой Хатангска район.

Северная Земля аралнууд.

САГАЙ ТАЛААР VIII дахи ХУБИИН НЮТАГУУД
РСФСР:

Яхадай АССР: Алданска, Анабарска, Амгинска, Булунска, Верхневилюйска, Вилюйска, Горно, Жиганска, Кобяйска, Ленскэ, Ленинскэ, Мегино-Кангаласска, Мирнинскэ, Намска, Оленекско, Олекминско. Орджоникидзевскэ, Сунтарска, Усть-Алданска, Чурапчинска районууд.

Амурай, Шэтын областьнууд.

САГАЙ ТАЛААР IX-дэхи ХУБИИН НЮТАГУУД
РСФСР:

Яхадай АССР: Алексеевскэ, Верхоянска, Томпонско, Усть-Майска, Усть-Янска районууд.

Примориин, Хабаровска хизаарнууд.

Новосибирскэ аралнууд.

САГАЙ ТАЛААР X-дахи ХУБИИН НЮТАГУУД
РСФСР:

Яхадай АССР: Абыйска, Аллаиховска, Верхнеколымска, Момско, Нижнеколымска, Среднеколымска, Оймяконско районууд.

Курильска аралнуудтай хамта Сахалинска область, Магаданска область (Чукотско автономито округ оруулангүйгөөр).

САГАЙ ТАЛААР XI-дэхи ХУБИИН НЮТАГУУД
РСФСР:

Камчатска область, Чукотско автономито округ: Билибинскэ, Чаунска районууд.

САГАЙ ТАЛААР XII-дохи ХУБИИН НЮТАГУУД
РСФСР:

Чукотско автономито округ: Анадырска, Беринговскэ, Иультинска, Провиденскэ, Чукотско, Шмидтовскэ районууд.

СССР-тэхи сагай хубааралгын карта

II III IV V VI VII VIII IX X XI XII
МОСКВА, КИРОВ, ВОЛГОГРАД, СВЕРДЛОВСК, ОМСК, КРАСНОЯРСК, ЯКУТСК, ВЕРХОЯНСК, МАГАДАН, ПЕТРОПАВЛОВСК-КАМЧАТСКИЙ, ИРКУТСК, УЛАН-УДЭ, ЧИТА, ХАБАРОВСК, ВЛАДИВОСТОК, АШХАБАД, АЛМА-АТА

ХОЛЫН ХАРААТАЙГААР

БАМ-ай ниислэл — Тындын барилгашад оршон тойронхи байгаалиие хамгаалха асуудалнуудые амжалтатайгаар шиидхэнэ. Эндэ саг зуурын барилгануудай орондо сэбэрлэлгын хүсэ ехэтэй комплекс hаяхан ашаглалгада оруулагдаа. Тэрэ холын хараа бодолтойгоор баригдаа юм. Сүүдхэдэ арба мянган кубометр хүрэтэр уhа сэбэрлэхэ аргатай.

Москвагай мэргэжэлтэд сэбэрлэлгын барилгануудай ехэ hонин проект зохёоhон байна. Комплексын хүдэлмэритэй танилсахын тулада ТАСС-ай корреспондент газар доро орохо баатай болоо. Юуб гэбэл, имагтал эндэ уhа сэбэрлэхэ гол хүдэлмэри хэгдэнэ бшуу. Барилгашад комплексын коллекторнуудые болон бусад хубинуудые сэбдэг хүйтэн газарта, шулуун хабсагайда, газарай гүн соохи булагуудые hэтэлэн тодхон табиhан байха юм. «Главмостинжстрой» трестын тусхай шэглэлтэй управлениин коллективэй габшагай хүдэлмэри тогтоогдоhон болзор соонь энэ хүдэлмэриие дүүргэхэ арга олгоhон байна. Тус управлениин коллектив Тындын барилгые шефтээ абанхай ха юм.

Тындэ,
БАМ-ай Түбэй участок.

ХҮН ба байгаали

ХЭНИИНЬ ЭРХИМЛЭЭБ?

Эм домдо ородог ургамал суглуулха талаар «Ногоон аптекэ» гэhэн конкурс республикын hурагшадай дунда түрүүшынхеэ үнгэргэгдэжэ, дүнгүүдынь гаргагдаба. Үнгэрhэн жэлдэ пионернүүд ба hурагшад эм домдо ородог ургамал ногоо ехээр суглуулжа, аптечнэ эмхи зургаануудта тушааhан, тиигэжэ олонниитэдэ ашатай туhатай хэрэгтэ ехэхэн хубитаяа оруулалсаhан гээшэ. Энэ хүдэлмэриие эмхидхэхэдэ, ой тайгада, тала дайдада ургадаг ургамал ногоо танижа, мүн ямар ургамалай хаана ургадагыень мэдэжэ абахада энэ конкурс ехэ үүргэ дүүргээ юм. Фенологическа шэнжэлгэнүүд үнгэргэгдэhэн, hуралсалай-туршалгын участогуудта эмдэ ородог ургамал ургуулагдаhан байна. «Ногоон аптекын» дүнгүүдээр олон hургуулинуудай hурагшад эдэбхитэйгээр ургамал ногоо суглуулаа гэжэ тобшологдоо. Жэшээлхэдэ, Хориин 1-дэхи, Кабанскын районой Выдрино тосхоной, Ивалгын hургуулинуудай hурагшад, Сэлэнгын райондохи «Уголек» гэhэн пионерлагерьта амарагшад, эдир натуралистнуудай станциин кружогуудта ябалсагшад үгтэhэн даабаринуудые үлүүлэн дүүргэhэн, зорилгонуудаа гүйсэд бэелүүлhэн юм.

Эрхимлэгшэдые тодорхойлон нэрлэбэл, Буряадай АССР-эй Гэгээрэлэй министерствын, республикын аптекын управлениин, В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ пионерскэ организациин республиканска соведэй ба байгаали хамгаалгын Бүхэсоюзна бүлгэмэй зүгhөө 4 hургуулиин эдэбхитэд, юннадуудай республиканска станциин болон Сэлэнгын райондохи «Уголек» гэhэн пионерлагериин түлөөлэгшэд Хүндэлэлэй грамотануудаар, үнэтэ бэлэгүүдээр шагнагдаhан байна. Олон тоото hургуулинууд байгаали хамгаалгын бүлгэмэй, пионерскэ организациин республиканска соведэй зүгhөө Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаа.

М. ЧЕБУНИНА,
юннадуудай республиканска станциин директор.
В. ЧЕРНЫХ,
тус станциин методист.

СПОРТ

ИЛАГШАДЫНЬ ҮШӨӨ ТОДОРООДҮЙ

Эхэнэрнүүдэй дунда волейболоор республикын түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Буряадай мебель бүтээдэг, модо болбосоруулдаг комбинадай спортзал соо боложо байна. Зургаан команда республикын чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө мүрысэнэ.

Түрүүшын үдэр Захаамина҆й хүүгэдэй спортын hургуулиин волейболист басагад hайн hоригто бэлэдхэлтэй байhанаа харуулба. Эдэнэр хоёр командатай наадаа. Тиихэдээ «Спартагай» түлөөлэгшэдые 3:0 (15:5, 15:9, 15:7) тоотойгоор шүүгээд, hүүлээрнь «Урожайн» волейболистканууды бүри бэлэхэнээр илаhан байна — 3:0 (15:0, 15:0, 15:11). Тренер Д. Е. Гармаевагай hурган hоридог Захааминай ДЮСШ-гай hурагшад hайн арга дүрэтэй байхаhаа гадна, илалта туйлаха ехэ хүсэл эрмэлзэлтэй байhаараа шалгарна. Тэдэ хамгаалалта болон добтолгодо жэгдэ hайнаар наадана. Юрэдөө, минии hанахада, эдэнэй амжалта, илалтын гол нюусань юун бэ гэхэдэ, эбтэй эетэй байлгань болоно. Ушарынь гэбэл, хэрбээ хэн нэгэнэй алдуу гаргаа hаань, басагад энээниинь зүбөөр тайлбарилжа үгэхэhөө гадна, эгээл хүшэр хүндэ сагта халуун дулаан үгөөрөө, анхаралаараа нүхэрөө дэмжэжэ шададаг байха юм. Энэл ха юм даа нүхэдэй халуун анхарал!

Сэхыень хэлэхэдэ, эдир басагад иимэ ехэ мүрысөөндэ түрүүшынхеэ хабаадажа байна бэшэ. Урданда жэл Закаменск хотын волейболист басагад эхэнэрнүүдэй дундаhаа республикын чемпионууд боложо, магтаал hайшаалда хүртөө hэн. Мүнөө энэ командаhаа Таня Кузнецова (капитан), Наташа Антонова, Света Аюшеева, Надя Криволапова, Ира Тыхеева, Лиза Викулина, Света Цыренова, Марина Каруцкая, Лена Криволапова гэгшэд илангаяа hайнаар наадажа, амжалта туйлаhан байна.

Авиационно заводой «Забайкалец» — «Буревестнигые» — 3:1 (15:5, 5:15, 15:10, 15:6). «Трудовые резервы» — «Урожайе» 3:0 (15:1, 15:6, 15:2) тоотойгоор шүүгээ.

Үглөөдэрынь «Спартак» болон «Забайкалецай» суглуулагдамал командануд түрүүлэн талмай дээрэ гараба. Энэ уулзалга ана-мана, hонирхолтой шанга тэмсэлдэ үнгэрhэн байха юм. Нэгэдэхи партида «Забайкалец» команда 15:12 тоотойгоор илаба. Удаань «Спартагай» түлөөлэгшэд эдэбхижэжэ, ехэл хүсэл зориг харуулжа, хоёр партида шүүhэн байгаа — 15:5, 16:14. Авиазаводой командын гэшүүд дүршэл ехэтэй байгаа гээд тэмдэглэлтэй. Зүгөөр «Спартагай» басагад энээнэйнь урдаhаа хүсэл зоригоо табиhан байна. Дүрбэдэхи уулзалгада «Забайкалец» бэлэхэнээр шүүжэ, нааданай тоо 2:2 болобо.

Һүүлшын, табадахи партида шанга тэмсэл боложо, сугларагшадые hонирхуулаа. Табло дээрэ 13:13 гэhэн тоогой аржыжа харагдахадань, «Спартагай» тренер Б. П. Сарайкин минутын забhарлалта абаба. Теэд энэншье туhалжа шадаагүй. «Забайкалецай» капитан Т. Вторушина, Е. Кизимова, Н. Картышова болон бусад эршэмтэйгээр добтолжо, hэримжэтэй хёрхоор хамгаалалта хэн, 15:13 тоотойгоор илаад, дүн хамта 3:2 тоотойгоор шүүгээ. «Спартагhаа» В. Корытова, Л. Зайцева, С. Петухова (капитан), С. Рябова, З. Базарова гэгшэд яhала hайнаар наадажа, сугларагшадай альга ташалгаар угтагдаhан байна.

Энэ жэлдэ ямар командын илажа гараха байhаниинь hүүлшын үдэр тодорхо аабза гэжэ багсаамжалмаар. Захааминай хүүгэдэй спортын hургуулиин болон «Трудовые резервы» бүлгэмэй суглуулагдамал командануудай уулзалга энээндэ харюу үгэхэл.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ГАИ-гай экран

Н. СЕМЕНОВ,
ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. «Луговодуудай хаабарай ажал хэрэгүүд» — түрүү бэшэг. «Хамтын хүсөөр» — В. Лубсановай статья. «Коммунис субботнигые угтуулан» — тобшо мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. «Уласхоорондын экипаж замбуулинай комплекс дээрэ» — ТАСС-ай мэдээсэл.

Хоёрдохи хуудаhанда. «КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө». «Ехэ хүдэлмэриин эхин» — Г. Клепиковэй статья. «Тампонаж» гэhэн туршалга тухай» — А. Кривойн корреспонденци. «Түрэл орон доторнай» — ТАСС-ай мэдээсэлнүүдhээ. «Мэргэжэлтын зүбшэл».

Гурбадахи хуудаhанда. «Хүдөө нютаг: табан жэл үнгэрөөд байхада» — АПН-эй материал. «Социалис оронуудта» — ТАСС-ай суглуулбари. «Дэлхэйн газетэнүүд юун тухай бэшэнэб»

Дүрбэдэхи хуудаhанда. «Инженерэй зохёохы хэшээл» — фотовыставкэдэ хабаадагша тухай хөөрөөн. Нютаг нютагай hонин. Спорт. Соносхолнууд.

САГАЙ УЛАРИЛ

Мүнөөдэр республика доторнай сэлмэжэ, бүрхэжэ байха, шиг нойтон орохогүй. Баруун-хойноhоо секүндын 5—10 метр хүсэтэйгөөр hалхилха. Үдэртөө 1—6 градус дулаан болохо. Тиихэдэ хойто районуудта, Байгал шадарай нютагуудта 0—5 градус хүйтэн болохоор хүлеэгдэнэ.

«СПОРТЛОТОГОЙ» ТИРАЖ

«Спортлотогой» мартын 21-дэ үнгэргэгдэhэн 12-дохи тиражай дүнгүүд иимэ: «49-hөө 6-ень тааха»: 3 (бобслей), 13 (халаhаа санаар hолжоролгын спорт), 23 (санаар hүрэлгэ ба хоёр зүйлэй мүрысөөн), 30 (хүндэ атлетикэ), 34 (ногоон дээрэ наадагдадаг хоккей), 47 (туризм). «36-hаа 5-ень тааха»: 2 (биатлон), 18 (хүнгэн атлетикэ), 20 (далбагата спорт), 13 (санаар hүрэлгэ ба хоёр зүйлэй мүрысөөн), 30 (хүндэ атлетикэ).

(ТАСС).

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 10.05 — «Подпольный обком действует» — уран hайханай телефильм (2-дохи сери). «Ехэ отряд». 15.25 — Дамжуулгын программа. 15.30 — Шэнэ hонин. 15.35 — «Монгол оронтой уулзалга» — кинопрограмма. 16.20 — «Шатарай hургуули».

Улаан-Үдэ. 16.50 — «Саяан» — хүдөөгэй ажалшадта зорюулагдаhан дамжуулга. 17.20 — «Байгал» — мэдээсэлэй программа.

Москва. 17.50 — Үхибүүдтэ «Три с половиной дня из жизни Ивана Семенова, второклассника и второгодника» — уран hайханай фильм. 19.15 — «Хүн ба хуули». 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэйдэ». 20.00 — «Сэхэ сэбэр хөөрэлдөөн». Социалис Ажалай Герой, КПСС-эй XXVI съездын делегат, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн В. А. Затворницкиин бригада дамжуулгада хабаадаха. 20.45 — «Подпольный обком действует» — уран hайханай телефильм (3-дахи сери). «Партизанууд». 22.00 — «Время». 22.35 — «Дуун […] хүнтэй үлэдэг». 23.30 — […] неедэр — түби дэлхэй[…]. 23.45 — «Дууша бүрээ[…]» баримтата фильм. 24.00 Футболоор СССР-эй чемпионат. «Динамо» (Тб) — «Динамо» (Минск) 2-дохи тайм. 00.45 — «И кистью и резцом» — баримтата фильм. 01.[…] Бумбэгэтэ хоккейгээр Европын чемпионуудай кубок хүртэхын түлөө. Финал. «[…]сей» (Красноярск) — «[…]тик» (Швеция) 2-дохи тайм.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 11.20 — «Хүбүүд[…] урагшаа!». 12.20 — Шэнэ hонин.

Улаан-Үдэ. 15.35 — Гүр[…] ород драмын театрай […] бүүдтэ зорюулагдаhан […]

Москва. 16.50 — «Хар[…] сагты, горнистнар!». 17.[…] «Ород хэлэн».

Улаан-Үдэ. 17.50 — Со[…]холнууд. 18.00 — «Агитатор[…]нууд болон политинформа[тор]нуудта туhаламжа». 18.20 «Хореографиин хуудаhа[…]» — баримтата фильм. 19.[…] «1917. Март—апрель» — [те]лефильм. 19.50 — Му[льт]фильмнууд. 20.50 — «У[…] сэдьхэл» — хүгжэмтэ […] фильм. 21.50 — «Бурят[…] уран зохёол» — залуу […] зохёолшодой конферен[ци].

Редакторай орлогшо И. Р-Д. ОЧИРОВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД. ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 35, редактор — 2-54-54, приемная — 2-54-93, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-60-91, пропаганды — 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, информации — 2-34-05, перевод — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-35-95, машинное бюро — 2-57-63, фотолаборатория — 2-33-61, отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли.
Н-02379. Заказ № 70. Индекс